

Knez Aj je vprašal, rekoč: »Kaj nam je storiti, da bi bilo ljudstvo pokorno?«

Khunk Ce je spoštljivo odgovoril: »Povzdignite poštenjake, odstranite nepoštene, in ljudstvo se bo pokorilo; povzdignite nepoštene, odstranite poštene, in ljudstvo se ne bo pokorilo.«

(LJUN JU, Iz stare Kitajske filozofije, 19)

Prizadevanja, da vzorec neke politične strukture zaobjamemo z racionalizacijo sistema preko organiziranja, reorganiziranja itd. očitno ne prenesejo teže vseh vprašanj jugoslovanske družbe, ki so se nagrmadila v obdobju revolucionarnega in postrevolucionarnega spleta idej in materialnih gibanj. Morda so v nekem trenutku bila materialna gibanja mnogo tesneje odvisna od idej kot pa obratno. Ne gre za zbir individualnih, avtentičnih idej, ki so se kazale zgolj v privatni sferi našega bivanja, temveč gre za idejo nasploh, za kolektivno idejo. Kolektivna ideja ima svojo logiko, ki ji omogoča izvenosebno bivanje. Kljub svoji abstraktni vrednosti se tesno veže na konkretne vodilne dejavnike družbenega razvoja, celo uresničuje se lahko le skozi njihovo obstojnost. Če je obstojnost njen pogoj, je neobstojnost njena kriza, zlom. Kolektivna ideja, ki je ne enačim s totaliteto ideje, temveč ideje totalnosti, služi predvsem praktičnim ciljem, to je ima izdelane »rešitve« in »modele« za vse, se hrani s prakso; predvsem pa s tistimi elementi te prakse, ki jih je že predvidela. Preseneti jo lahko le odsotnost enega izmed subjektivnih nosilcev te ideje, ki pa niti ne predstavlja posebnega udarca zanjo, saj se je že mnogo prej asociirala in spojila, vsaj deklarativno, s tvornimi, demokratičnimi trendi samoupravne logike. Je pa to tudi vse ali pa največ vse, kar jo preseneti. Večkrat tudi prezre, da se avantgardne sile v samoupravni praksi in vodilni zavestni sili združujejo kljub dejstvu, da obstajajo zato nujne institucionalne prepreke in včasih, kar je zopet v strukturi takšnih odnosov razumljivo, celo neskladnost z vrhovi »prakse« in »zavesti« na vseh nivojih družbene hierarhije.

Njena temeljna slabost je v iskanju mehanične aritmetične sredine med anarhičnim individualizmom in birokratskim centralizmom celo v tistih objektivnih razmerah, ki nudijo neprimerno več možnosti in svobode slednjemu, kar pomeni, da v pogojih neenake možnosti in situacij pridobi vedno tisto, kar živi močnejše, objektivnejše. Logika mehanične sredine je tedaj že tudi sama nezadostna, čeprav je že kot taka teoretično nevzdržna, ker sprošča kvečjemu delovanje politične zakonitosti v okviru »laissez faire«. To pa je tista logika organizirane stihije, ki vrednoti le po kriteriju moči (power). Posledice so znane. Absolutizacija ene strani tega družbenega odnosa je zanemarila drugo svobodo individuuma. Stevilni prispevki v politični praksi in teoriji so obremenjeni s takšno ali podobno aritmetizacijo.

Reorganizacija organizacije kljub vsemu romantičnemu zanosu ne predstavlja minimalne zadostnosti v kolikor podreja fiksno — normativno strukturo potrebam dela subjektivne politične strukture. Poštene, odkrite besede na raznih sestankih, predlogi o novih kadrovskih impulzih, ki že zaradi svoje objektivne omejenosti ne dajejo posamezniku več kot znan Masarykov stavek »o demokraciji kot diskusiji«. Vsaj za zdaj še to velja, dokler se (če se) besede ne spremenijo v dejanja. Abstrakcija je rezultat racionaliziranega dvoma, konkretnost pa njegova potrditev: usoda predlogov republiškega plenuma ZKS za najvišje vodstvo naše vodilne organizacije je neznana ali pa zelo znana. Neinformacija o tem je tedaj informacija! Privilegij v latinščini pomeni posebno pravico, prednost, izjemnost, ugodnost, se žal trenutno obravnava kot politično orodje razrednega sovražnika ali pa kot posledica dosledno izvedene delitve po delu (!). Prav pri kritičnih kritikah privilegijev gre za vulgariziranje sicer »konstruktivne«, dobronamerne kritike, ki družbeno vsebino pojma ne zreducira zgolj na sfero umetnosti pridobivanja konzumnih dobrin, temveč vključuje prav tako moralni in politični vidik teh posebnih pravic, kot je recimo pravica do »sintetičnih«, zaključnih in časovno neomejenih političnih diskusij na sestankih republiškega vodstva.

Subjektivno in objektivno se popolnoma pokrivata. Praktična posledica te teze je, da so posamezniki nezmotljivi, različne filozofske smeri pomenijo zavestno spodkopavanje osnovnih pridobitev socialistične revolucije, družbene deformacije se odkrivajo v objektivno danih trenutkih, ne prej, ne kasneje, in tako naprej. Skratka, mnoga vprašanja so nerešena, morda celo nerešljiva, kajti mit reorganiziranja ne more razrešiti ničesar, o reorganizaciji ljudi pa se še ne razmišlja.

Rudi Rizman

Zapiski o zadnji seji Univerzitetnega sveta

1. Mednarodni kontakti ljubljanske univerze so dosegli obseg, zato bi že nekaj časa veljalo o njih posebej razpravljati. Stotine prominentnih predstavnikov tujih kultur skuša spoznati naše dogajanje preko organiziranih meduniverzitetnih srečanj. Veliko število pomembnih znanstvenikov našega časa, ki obiskujejo ljubljanske fakultete, ne najde poti preko univerze v slovensko javnost. Naši znanstveniki odhajajo na mednarodna znanstvena srečanja anonimno — ne da bi slovenska javnost karkoli izvedela o njihovi mednarodni reputaciji.

Vse to zahteva temeljito analizo trenutnih razmer na tem področju, ne zadovoljujejo pa samo neobvezne pripombe na redna rektorjeva poročanja o sprejemih in uradnih razgovorih. Drugod je pri mednarodnih stikih v navadi zelo organiziran pristop. To je razumljivo, ker so ravno ti stiki ena od osnov mednarodne reputacije neke univerze. Razen tega, da so pomemben medij znanstvenega dialoga in da so sami po sebi predstavljanje kulture narodov na najvišjem nivoju — je zanje pomembna finančna postavka, v naših neorganiziranih razmerah nič manjša kot pri urejenem in smotrnem navezovanju mednarodnih stikov. Povsem na mestu je zahteva univerzitetnih znanstvenih delavcev, da naj univerzitetna administracija prevzame vse tiste posle, ki se direktno ne tičejo znanstvene diskusije. Ali bo tajništvo v te namene odprlo posebno mednarodno pisarno ali bo posebej zadolžilo enega od pomočnikov tajnika ali kako drugače — to je njihova stvar. Dolžnosti pa so postavljene nedvoumno.

2. Teze republiškega zakona o financiranju izobraževanja so kljub temu, da so bile montirane v blago počitniško vzdušje, vzburile duhove. Ne le zato, ker bi ustvarjale posebno velike dileme z nastavljenimi variantami, pač pa zaradi samega izhodišča zakona, ki pa je bilo za vsak primer že prej sprejeto v zveznem zakonu.

Zakon o financiranju izobraževanja bi moral vskladiti tri bistvene momente: družbeno potrebo po šolanih ljudeh, stihijski pritisk kandidatov za določene izobrazbene stopnje na šolske ustanove in okvir šolstva, ki ga družbena skupnost zmore vzdrževati.

Zakonska določila kažejo bolj malo občutljivosti za prva dva faktorja, medtem ko je tretji edini relevanten. Zato je ta predpis togo pristajanje na obstoječe stanje in ščit pred naprednimi konceptijami družbenega usmerjanja, ki vključujejo kot enega odločilnih faktorjev samostojno načrtovanje izobraževanja. Vulgarnost konceptije povezovanja šolstva in t. im. prakse, kot naj bi bilo z novim predpisom po vsej sili doseženo, se kaže v preprosti logiki.

Sredstva naj bi se zajemala fiskalno predvsem iz osebnih dohodkov. (Od kdaj so pri nas osebni dohodki pokazatelj gibanja družbene produkcije, ki pa bi ji šolstvo moralo vsaj slediti, čeprav bi moralo biti njen perspektivni korektiv?) Če hočemo povečati sredstva za izobraževanje (in to v imenu perspektivnih družbenih potreb ali pa v imenu materialno zastopljene

PO MALEM O VELIKIH REČEH

pedagoške profesije), smo za avtomatičen dvig osebnih dohodkov v produkciji. Da je to direkten pritisk na inflacijo, kažejo tendence s strani republiških organov, ki črpajo sredstva za svoje poslovanje iz istega vira, ki pa jim očitno ni zadosten. Financiranje izobraževanja velja direktno vezati na gibanje produkcije, ne pa na gibanje osebnih dohodkov.

Ce je neka stopnja ali vrsta izobraževanja družbeno dogovorjena kot potrebna, potem imajo udeleženci študijskega procesa kot delovnega odnosa (učitelji in učenci) vso pravico zastaviti predračun svoje dejavnosti in jo konfrontirati z možnostmi skupnosti, ki se je zato izobraževanje dogovorilo. Obenem mora torej odpasti ugotavljanje potrebnosti neke šole in kruto rezanje kruha. Poudarjem, da to velja ne samo za učitelje, pač pa tudi za učence.

3. Ironijo, tragično koincidenco ali obvezni pesimizem povzroča istočasno razpravljanje o dvomljivo zastavljeni perspektivni rešitvi financiranja izobraževanja in bolečih konsekvencah sedanjega sistema.

Vrsta fakultet ima v tem trenutku finančno krite samo naslednje postavke: osebne dohodke na nivoju januar 1966, režijski stroški, stroški za kemikalije in knjige, ki so pri vajah neobhodne.

Letošnji vpis na univerzo je dal zaskrbljujoče številke. Poleg že nekaj let alarmirane socialne strukture vpisanih, je letos dokončno opozorila nase tudi regionalna struktura.

Ljubljanska univerza postaja resnično vse bolj ljubljanska, saj je od letos vpisanih študentov kar 57 odstotkov doma iz Ljubljane ali bližnje Gorenjske. Na Ekonomski fakulteti je ta odstotek celo 67 odstotkov in na oddelku za arhitekturo 66 odstotkov.

Pet od stotih mladih ljubljancov si lahko privoščijo univerzitetni študij. Na Koroškem, Stajerskem in Dolenjskem niti eden od stotih, v Prekmurju od 200 eden.

Podatkov o socialnem poreklu nihče ne zbira. Vpis na Filozofsko fakulteto je konstantno zelo številen. Procent ljubljancov ne preseneča, ker velja izkušnja v svetu, da se na literarne vede vpisujejo predvsem mestni otroci. Pri nas k temu kljubujeta le še Koroška in Dolenjska s tradicionalno močnim zastopstvom med slavisti. To je vsekakor zanimiv pojav. Razumljivejši je pritisk primorskih otrok na študij jezikov.

Za pravno fakulteto je značilen zmanjšan pritisk ljubljancov, ki so zelo hitro reagirali na gibanje konjunkturo. Zadnje leto se je veliko govorilo o brezposlenih pravnikih. Taka nesmotrnost gotovo ne govori v prid poklicnemu usmerjanju.

Ekonomska fakulteta je postala vabljiva bolj kot

kdajkoli prej — za ljubljanske otroke (52,2 odstotka). Zakaj ne tudi za podravsko-pomurski rajon (samo 1,8 odstotka)? Noben ljubljanski ekonomist ni prijavljen kot nezaposlen v Murski Soboti.

Na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo so zanimiv pojav Gorenjci, ki so množično vdrli na montanistiko (26,6 odstotka) in presegli celo zasavske rudarje. Morda zna to pojasniti Zavod za poklicno usmerjanje.

Preseneča obilen vpis na kemijo, ki nima pravega vzroka. Na oddelku za tekstil se je vpisalo samo 29 slovenskih otrok. In ta oddelk hoče postati samostojna fakulteta! Vsekakor predraga reč za skromna republiška sredstva.

Na arhitekturi je kar 59 odstotkov ljubljancov. Po tradiciji meščanski karakter arhitektonskega študija je dobil svoje potrdilo.

Geodezija je edini oddelk, kjer so na prvem mestu po številu vpisanih ne ljubljanci — pač pa Dolenjci. Zakaj tako? Nihče ni kriv.

Na fakulteti za elektrotehniko nas zopet preseneti Gorenjci, za spremembo od montanistike sedaj z zelo nizkim procentom (9,4 odstotka). To zopet nekaj pomeni, kdo bi vedel, kaj.

Zelo primerno razporeditev študentov najdemo na medicinski fakulteti. Tu bi bolj veljalo raziskati poklicno strukturo družin, od koder študentje prihajajo. V svetu je znan problem zapiranja poklicne strukture zdravnikov (zdravniške družine želijo na vsak način obdržati kontinuiteto).

Na agronomiji zasledimo karakteristično sliko. Trije več ali manj popolnoma urbanizirani predeli — Ljubljana, Gorenjska in Primorska so dali 80 odstotkov vpisanih na ta oddelk. Kdo bi si o tem zastavljal vprašanja?

Gozdarstvo je tako ali tako domena ljubljancov!

Letos se je vpisalo v Ljubljani 400 študentov iz drugih republik. To je okoli 12 odstotkov vseh vpisanih. Poleg močne skupine Dalmatincev, ki že od ustanovitve naše univerze gravitirajo v Ljubljano, je letos močna skupina Srbov (131).

Približno toliko študentov kot na univerzo, se jih je vpisalo tudi na visoke in višje šole.

Številke povedo, da približno 21 odstotkov abiturientov srednjih šol ni nadaljevalo študija.

Ali so omenjene številke tragične ali pomenijo bankrot stipendijske politike ali pomenijo bankrot kadrovske politike ali pa pomenijo bankrot tudi še kakšne druge politike? Kakšna je krivda zavodov za poklicno usmerjanje? Ali bi pomagali usmerjevalni ali sprejemni izpiti na fakultetah, ali je treba okrepiti sklad brezobrestnih posojil, ali je treba dograjevati študentske domove, ali je treba dotirati študentsko prehrano, ali je treba ukrepati že v srednji šoli, morda že v osnovni? Se je vprašanj, ki so bila v preteklih letih že postavljena in za marsikoga niso nič novega. Morda pa so za Prosvetnokulturni zbor republiške skupščine.

Franci Pivec

Na Univerzi smo že mnogokrat ugotovili ter tudi javno deklarirali, naj bo temeljni princip našega udejstvovanja: delovni princip. Za univerzitetne učitelje je to znanstveno in pedagoško delo, za študente pa študij stroke ter teoretično in praktično izpopolnjevanje v družbenih vedah.

Ze površen razmislek nam bo zadoščal za ugotovitev, da smo delovni princip v resnici vendarle le hrupno razglašali, skoraj ničesar pa storili, da bi potegnili iz tega vse konsekvence, ki slede.

Problemi visokošolskega študija: materialni položaj študija, organizacija pedagoškega procesa, organizacija znanstveno-raziskovalnega dela, vsebinska orientacija programov in načrtov itd. tvorijo tisto temeljno problematiko, v razreševanje katerega se morajo usmeriti vsi univerzitetni učitelji in sodelavci ter študentje v samoupravnih organih.

Sveti letnikov naj bi bili šola samouprave za mlado inteligenco, smo že neštetokrat slišali. Vendar bi bilo iluzorno misliti, da bodo to funkcijo res lahko opravili, če se ne bodo posvetili prav tem problemom (za to, da bi se pogovarjali o izpitnih rokih, svetov letnikov verjetno ni treba).

Samoupravni organizmi ne bodo mogli opravljati svojih funkcij, če ne bomo paralelno razvijali ustreznih medijev za razpravljanje o problemih, ki se rešujejo. Bili so časi ko je društvo visokošolskih profesorjev organiziralo zelo živahne razprave o teh problemih (zanimivo bi bilo ugotoviti, kdaj je »izdihnilo«); prav tako sindikat.

Zato je nevzdržno, da take razprave organizira v glavnem le ZK univerze, saj s tem nujno dobe politični prizvok tudi takrat, kadar so popolnoma praktično-organizacijske narave. Zato je jasno, da si uspešne samouprave na univerzi brez živahne aktivnosti navedenih organizacij univerzitetnih učiteljev in sodelavcev ter seveda ZŠJ — ni mogoče zamisliti.

Problematika, ki jo je ekspliciral univerzitetni svet na svoji seji dne 5. maja 1966 je tako dolgoročne pomena (posebno še, če upoštevamo, da bo tej problematiki izdelan tudi ustrezen zakonski okvir, za katerega pripravo je bila formirana posebna komisija za proučitev vprašanj visokega šolstva pri Skupščini SRS), da bo nujno organizirati razpravo o njej.

Sklepe te seje objavljamo z namenom, da bi bila najširša univerzitetna javnost o njih obveščena ter tako tudi dobila možnost, da se vključi v razprave.

Vredno bi bilo, da univerzitetni odbor ZŠJ formira posebno skupino, ki bi proučila vse to gradivo, organizirala podobna proučevanja po organizacijah na fakultetah ter končno formulirala predlog stališč. Te bi morala dokončno stilizirati in potrditi skupščina ZŠJ.

ORIENTACIJSKI PROGRAM DELA ŠTUDIJSKE KOMISIJE:

1. Usmerjanje študentov srednjih šol in vpisni pogoji. Naloga študijske komisije za to leto bi bila,

VSEBINSKA REFORMA UNIVERZE

da pomaga predvsem republiškem zavodu za zaposlovanje oz. da skupaj z njim pripravi potrebno informacijo o značaju, strukturi in zahtevnosti raznovrstnega visokošolskega študija za srednješolce pred vpisom na univerzo.

Razprava bo morala biti posebej posvečena sprejemnim pogojem za vpis na fakultete, ki so jih že napovedale posamezne fakultete in ki bi jih morali zapisati v razpisu za štud. leto 1966/67.

Ceprav bo govora predvsem o usmerjanju novincev za leto 1966/67 pa bi se morali hkrati razgovarjati tudi tako, da bi postavili izhodiščne temelje za sistematičnejše usmerjanje srednješolcev na visoke in višje šole v naslednjih letih.

2. Mesto in vloga univerze v našem družbenem življenju, notranja delitev dela ter integracijski procesi. Razgovor o tej temi bi moral dati odgovor na tale poglavna vprašanja:

a) ali lahko govorimo o enotnem sistemu izobraževanja na vseh ravneh z enotno zakonodajo itd.;

b) kaj je univerza — ali je »federacija« ali »konfederacija« fakultet in šol; prostovoljno ali obvezno, trdnejše združenje; koliko naj bodo fakultete samostojni zavodi, koliko pa naj ne bi bile;

c) ali naj bo univerza organizirana po stokovnem ali teritorialnem načelu;

d) če naj bo organizirana po teritorialnem načelu, kako naj se povezujejo strokovne enake ali podobne fakultete v širša strokovna »združenja« (vloga interfakultetnih konferenc, strokovne skupnosti itd.);

e) ali naj bodo visoke in višje šole vključene v univerzitetno skupnost (vsebinsko in formalno) ali pa ne; ali naj bodo višje šole popolnoma ločene in različno organizirane od »prve stopnje« fakultet, ali ne bi mogle obstajati posebne višje šole kot neke vrste prva stopnja tudi pri fakultetah itd.;

f) ali naj bo univerzitetni študij stopnjski ali ne; ali naj bo to vprašanje prepuščeno izključno posamičnim fakultetam, ali je ustrezno govoriti o višji, visoki in najvišji izobrazbi in ne o stopnjah, ali ne gre pri tem tudi za vsebinsko različno usmerjenost v študiju, npr. na višji šoli in univerzi;

g) v tej zvezi se seveda postavlja še posebej vprašanje t. i. 3. stopnje; če bi npr. fakulteta ne imela dveh stopenj, potem ne bi bil podiplomski študij 3., ampak 2. stopnja.

h) postavlja se tudi vprašanje organizacije izobraževanja pred univerzo — v srednjih in celo osnovnih šolah, ki bo vse večjega pomena za študij na univerzitetnem nivoju;

i) kako organizirati racionalno delitev dela med fakultetami v okviru univerze in med oddelki, odseki, smermi v okviru fakultete; do kje integrirati proces pouka, kdaj pa ne; ali je možno ustvariti matične katedre, organizirati 3. stopnjo študija iz določene stroke le na eni matični fakulteti itd.;

j) kako ožje povezati univerzitetni študij s prakso in za prakso; še posebej je odprto vprašanje ustrezne prakse med študijem ter vprašanje staza diplomantov na delu; vprašanje vpliva »prakse« za profiliranje izobrazbenega procesa, na učne programe itd.;

k) kako praktično uresničevati enotnost pouka in znanstveno raziskovalnega dela na univerzi;

l) do kje iti pri usklajevanju učnih programov med sorodnimi fakultetami in šolami v državi, z izenačevanjem pogojev vpisa, prestopov itd., koliko pa ne;

m) kako ustrezneje in enotneje reševati vprašanje nekaterih skupnih zadev fakultet v okviru univerze in na različnih univerzah v državi, npr. izbor oz. nastavitve učnega kadra, kot so nazivi učiteljev in tako dalje;

n) kako urediti neenotno mednarodno nostrifikacijo diplom diplomantov naših univerz itd.

Nadaljevanje sledi

RAZPIS

volitev predsednikov študentov v univerzitetni svet univerze v Ljubljani

Ker je v smislu člena 13 in 164 statuta univerze potekla mandatna doba predstavnikom študentov na filozofski fakulteti, pravni fakulteti, fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo ter biotehniški fakulteti, ki so bili izvoljeni v prvi univerzitetni svet za dobo enega leta, je univerzitetni svet na seji v petek 23. septembra 1966 sklenil, da se bodo na temelju 10. člena pravilnika o volitvah in odpoklicu predstavnikov študentov v univerzitetni svet in v skladu s 16. členom statuta univerze vršile volitve za predstavnike študentov na zgoraj imenovanih fakultetah

V ČETRTEK, 17. NOVEMBRA 1966

Rektor: prof. ing. Albert Struna
Predsednik univ. sveta: ing. Marko Bulc

ZAPIS OB ROBU VI IFSK V ZAGREBU

Bolj ali manj ustaljena navada je že, da govori-
mo o študentskem gledališču kot o oblikovno in vse-
binsko drznom, angažiranem, vznemirljivem prizade-
vanju, ki se s svojo generacijsko vitalnostjo kakor
tudi idejno brezkompromisnostjo postavlja po robu
tako profesionalnim gledališkim institucijam kakor
tudi določenim deformacijam družbe kot celote. Takš-
no stališče je seveda zelo splošno in neargumentira-
no, dalo pa bi se opravičiti ali pa vsaj pojasniti z vr-
sto dosežkov najboljših evropskih študentskih gleda-
liških skupin v zadnjih letih.

Čeravno bi bilo docela nemogoče v osnovi zani-
kati takšno ali podobno opredelitev pojma »študent-
sko gledališče«, se mi vprašanje o njegovem pomenu
in vlogi v svetu gledališča in svetu sploh zastavlja tu-
di in predvsem na ravni smisla oziroma smiselnosti
takšne orientacije. V trenutku, ko postavljam pod
vprašaj smiselnost gledališke angažiranosti in gle-
dališkega eksperimenta, ki limitirata v perspektivo
»negledališkega«, se pravzaprav sprašujem, ali je gle-
dališče kot umetniški, socialni in družbeni fenomen
še živo kot sprotnost ali pa je njegova pričujočnost
zaresna kvečjemu kot izročilo in dediščina iz umirajo-
čega umetniškega žanra.

Do tako alternativno zastavljenega vprašanja se
prav zares ne bi imelo nobenega smisla opredeljevati,
če bi bili že vnaprej prepričani, da znotraj same te
formulacije ne tiči še neka razsežnost gledališča kot
funkcionalne pojavnosti. Na tem mestu pa kritično
izkustvo še ne najde besede, ki bi v pomanjkljivosti
odkrila potrebo, v potrebi poimenovala možnost. Za-
torej bo verjetno potrebno sprva izčrpnije spregovo-
riti o nezadostnosti in parcialnosti sveta, ki ga raz-
kriva tako imenovani angažirani, se pravi tezni, kri-
tični, satirični študentski teater, se pravi, tudi, če ne
še bolj, teater nasploh. Bodisi kritična bodisi tezna, se
pravi v najboljšem primeru na idejni dialog pristaja-
joča naravnost dramskega besedila, ki že vnaprej
izhaja iz neke končne vednosti, ali če smo iskreni,
vednosti o končnem, ni najbolj trdno zagotovilo za
globlje razumevanje človekove individualne, pa tudi
družbene ekstistenčne stiske v danem trenutku spro-
tnosti. Vse prepogosto je namreč končni izkupiček
takšnega besedila le in samo sproten, se pravi: akti-
vističen, propagandističen, odvajalen v smislu venti-
lacije, samozadovoljujoč, v vsakem izmed teh prime-
rov pa nujno moralističen. Tako je s satiro, tako je
s parodijo, tako je s tezo, kritiko, tako je z angažma-
jem nasploh. Morala subjekta, humanističnega subjek-
ta, ki je prepričan, da je njegovo poslanstvo sporo-
čati določene resnice in nauke, ki iz teh resnic sledi-
jo, avtorju na milost in nemilost prepuščenemu ob-
činstvu, ta morala lahko vpliva na avditorij, lahko
slavi zmagoslavje ali pa ostane nezapažena, kar je
tako in tako vseeno, ker pač zunaj gledališča ta mo-
rala tako in tako ni funkcionalna, ni konsekventna, ni
obvezujoča. Kot primer naj navedem večkrat nagraje-
no predstavo študentskega teatra iz Lunda, avtorja S.
Rossa: V primeru, da pride do vojne — gledališki
list kot primer. Potem ko je na sceni z najrazličnej-
šimi gledališkimi pripomočki ustvarjena iluzija voj-
ne, neko dekle zapusti oder in se, ker jo preganja vo-
jak, zateče v parter. Navkljub temu, da zahteva igral-
ka pomoč od gledavcev, je nihče ne iztrga iz kremp-

ljev igralca, ki igra vojaka, nihče se ne opredeli do
»vojne v gledališču«, zato se epilog drame odigra na
sceni, ko vojak »gledališko« ustreli dekle in izjavlja:
»vojna se nadaljuje«. Seveda bi bil možen tudi druga-
čen konec vojne v gledališču. V primeru, če bi občin-
stvo preprečilo vojaku, da ujame in ubije dekle, bi se
vojak ustrelil, vojne bi bilo konec. Morala te igrice je
nedvoumna in dokončno jasna, njene realne konse-
vence pa so, če že ne povsem jalove, potem pa vsaj
brezobvezne. Ravni stvarnosti in igre nista na skup-
nem imenovalcu. Nekaj navičnega, nekaj utopičnega,
nekaj zanesenjaškega je v igri švedskih študentov, v
tem pa je tudi osnovni nesporazum njihove angažira-
nosti, ki je, čeravno avtentična in pristna, vendarle
pomanjkljiva in brezobvezna, predvsem pa nezado-
stna in nesmiselna.

V tem smislu bi bilo mogoče med uprizorjenimi
teksti letošnjega festivala še naprej iskati potrdil za
tezo o nezadostnosti gledališke angažiranosti in ne-
konsekventnosti avtorske morale. (University of Man-
chester drama group, R. Miller: Služabniki; Studenten-
teater Zürich, J. Schwarz: Zmaj; Studentski teater
»SIGMA«, Warszawa, S. I. Witkiewicz: Sipa ali hyr-
canovo gledanje na svet; Studentski teater satyrykow,
Warszawa, S. Lewicki: Ljubezenska obsedenost; Stu-
dententheater, Berlin, F. Dürrenmatt: Proces zaradi
oslove sence; Cut piccolo teatro de »la fonte maggi-
ore«, Perugia, G. Frondini: ... in živeli so srečno
in zadovoljno. (V vseh teh primerih, morda pa še v
nekaterih navedenih, je funkcija dramskega avtor-
ja tako ali drugače funkcija družbenega arbitra, mo-
ralizatorja, subjekta, ki od zunaj opazuje, vrednoti,
sodi in usmerja objektivno naravnost sveta, ne
da bi bil zmožen to objektivno naravnost sprejeti
nase tudi kot svojo usodo, kot svojo ujetost, kot svo-
jo brezizhodno pogojenost, ki je ni mogoče zanikati
ali pa se mimo nje projicirati v različnost, drugost,
ali raznorodnost bivanjske kvalitete.

Tako pravzaprav odkrivamo bistveno značilnost
različnih in različnih bojnega teatra, teatra de combat, ki
je spričo kompleksnosti sodobnega političnega in eko-
nomskega sveta obsojen na igro več ali manj brezod-
mevnih ilustracij in sugestij, ne da bi se navkljub kr-
čevitemu prizadevanju mogel dokopati do funkcional-
nosti sredstva, orožja in podobno, najsi v svojem pri-
zadevanju stremi po totalni prekvalifikaciji družbe ali
pa mu gre zgolj za manj ambiciozno korekturo sicer
sprejemljive danosti.

Takšnemu naziranju je nedvomno mogoče opore-
kati, a namen tega bežnega razmišljanja ni zavarovati
se pred očitki in protargumenti, ki bi dokazovali na-
sprotno, temveč speljati neko povsem subjektivno iz-
kustvo s tega festivala do ugotovitve, da je temelj-
no vprašanje, ki ga zastavlja letošnji mednarodni fe-
stival študentskih gledališč v Zagrebu, vprašanje dram-
skega besedila. S tega stališča so vsa vprašanja igre,
režije, luči, kostimov, stila, pa tudi formalne etikete
»gega« teater, »pastoralni« teater, teater »absurda« in
podobno, drugotnega pomena, saj malo ali pa nič po-
vedo o smislu odnosa gledališče-občinstvo, o funkci-
onalnosti in potrebnosti tega odnosa. Jasno je nam-
reč, da teater je — ne zato, ker igralec je — ampak
zato, ker dramski pisec je. Če dramskega pisca ni,
teatra ni, igralci igrajo po kavarnah. Če je dramski pi-
sec zgolj subjekt, potem teater je, a je tako, kot da
ga ne bi bilo, saj bi lahko avtor opravil svoje in igral-
čevo delo hkrati bolj učinkovito v časopisnih stolp-
cih, za govorniškimi pultom ali na kakem drugem me-
stu. Po vseh delnih ali popolnih razočaranjih na tem

franci zagoričnik aria condizionata

Zdaj sem se približal katedrali
(to ni bila moja misel, ta podatek,
to ni moja misel, to ni nič, to prgišče,
to smetišče besed, suho in krhko:
z gnusom se prilaga videnemu,
in zdaj so me obdale trdne zgradbe, a brez
izkustev prihodnjih stoletij,
Strmel sem v nemo obljubo groze in
tujstva in hlinil ravnodušnost,
in vse to ni res —

potapljal sem se skozi prostor
še svežega jutra, nekaj prijateljev
je umiralo za isto boleznijo nenehno
ponavljajoč svoj poslednji datum,
in ni bilo besede, O, nobene besede ni
bilo, ničesar podobnega nuj,
da bi se kako izrazilo, vse
je samo ponavljanje, Vse prepozno,
Izročilo, Poezija do smešnosti,
Do onemogle vere, Do lesketavih
teles v oddaljenih prostorih daljnih
časov, Dokazanih, Zagotovljenih.
kakšne besede! le prodajavci časopisov
so napihovali laži, dražili čustva,
Tullii, kakor da se je zgodila
velika nesreča in vendar je tukaj zares
izstopala resnica, kazala se je skozi
neko špranjo, vdiral je skozi sluh:
nesreča je, vse skupaj je nesreča in
res se je v hipu strlo nebo, zgradbe
so padale v njegove prepade, kriki so spod-
načali vsakršna tla, cesta je zakravela
podobna klavnici, sesedel sem se
na kolena in vendar
mi ni zmanjkalo sape, nisem izgubil
Ravnotežja, nisem spreminjal smeri, posrkalo
me je v vrtnice, a sem šel mimo
spreveda mrtvih, daleč od tega, da bi bil
živ, nisem zdržal, a daleč od tega,
da bi se izdal, moral bi reči: z bogom,

Besede: vse je razvidno, govorimo zaradi
nore zaletavosti, to je glas,
možnost našega glasu, možnost pobega
pred strahom, klečplazenje pred resnico,
snubljenje resnice, katedrala ponižnosti,
ostale boje same ptice z lepim glasom,
s prilagojenim perjem, ubrane so
ob vsaki uri večnosti, ideja
jim odmeri glasove, glas jim odzvanja
ljubezen, luč jim vzame vid, vsako
vzpenjanje je lažno, laž je, da je Zgoraj
in spodaj, laž je, da je svetost Eveta,
ne pritožujem se, ta zrak ne prenaša soglasja,
že je pepel, sonce nas pokrije s svojimi sajami,
a še je mraz, a še zabebe,
ne pritožujem, Umazana rakev, Gladka,
Bleščeča, Poslednja vrednota je enaka
voščnemu cvetju, iskrenim solzam,
še je nekaj iskrene zlobe, nekaj privoščljivosti:
iskri v ranci se vzpenjajo iz prepada: Zivite,
kakor vas zatira lasna domiselnost, kakor je
lažno klasje boljše od nikakršnega,
pijte posušeni sok svoje vere, svoje
razgoličene težnje, jesen vas bo
zatrla le navidezno ne bomo
posušili vaših vej, ne bomo posrkali
vaših sokov, jeziki bojo ostali
za vašimi zobmi nepoškodovani,
takšna je sveta obljuba ledenih vetrov, severnih
zveri, lokavih kali prihodnosti,
takšen besneči nemir prikriva strpnost
do enakih deležev, dokler se bo kaj
delilo na tej površini, na tej

Sluzasti prevleki, iz te vreče brez dna,
dokler se bo sploh kaj delilo v
umetnem prostoru in času
umetnega kruha in umetne soli,
zaman je vsakršna govornica, le tu in tam
kakšen krik predre
brezzračni prostor okrog naših teles,
takrat se zazdi, da je zavest prebila vse
lupine, vse utrjene površine in, da je zdaj
dokončno tu, v svojem tujstvu olupi zidove,
odpira kletke, otrese s sebe zatohle
civilizacije, potem krik zamre,
raztopi se v sluhu, ponikne
med razpokami tal in že
se pojavi vsakršna služnost, zavzeto
hlinjenje zavzetosti, Obred Sveta
Vzvišenih ciljev, tisti,
ki se žrtvujejo, si pridobijo
vso pravico žrtvovati druge,
zato rablji prvi žrtvam nudijo pomoč,
njihov delež je milost,
nezaupanje je rop,
nepristajanje na to, da te požrejo boljši
od tebe, je zločin,
ki se kaznuje s tem, da te požrejo boljši
od tebe, zelo koristno je
če si kriv, nekoliko lažje je,
če nisi kriv, najbolje je,
če si pripaden, takrat je meso
najbolj mehko in brez žolča,
V nobenem primeru se ne izogneš.

OČITEK V POEZIJI

Očitek moremo zagledati v poetiki le tako, da postanemo pozorni na to, kaj očitek je. Pogosto slišimo očitek, da je to in to nerazumljivo. Torej očitek nerazumljivosti. Najprej nas zanima, kaj očitek očita. Očitek očita v našem primeru nerazumljivost. Komu jo očita? Samemu sebi? Ali sploh more očitek samemu sebi očitati nerazumljivost? Vprašanje je vidno docela nerazvito. Veliko bolj razvito je videti vprašanje, ali očitek morda razumljivosti očita nerazumljivost. To bi bilo razložljivo. očitek je pričakoval razumljivost, izkazalo se pa je nekaj čisto drugega; govoro ne moremo reči, kaj. Edina opora (ker le za to vemo, da ni prišla) — pričakovana razumljivost ali kaj, je zanikana, zato tudi govorimo: izkazalo se je ne-kaj čisto drugega ne-razumljivega. Odkrili smo, da tako razumljeni očitek nikdar ne očita razumljivosti, tako razumljenega očitka razumljivosti ni. Če pa je tako, da tako razumljeni očitek lahko očita ne-razumljivost, to je vse razen razumljivosti, pomeni to, da se z njo identificira; kajti vidi vse razen sebe. Našli smo odgovor, ki je odkril vprašljivost samega očitka. Zapisati moramo: razumljivost očita nerazumljivost. Razumljivost očita sama sebi nerazumljivost. Očita si vse razen sama sebe sebi. Očita si najstvo; očita si očitnost.

Razloženi fenomen očitka, pripeljan v tujstvo, razkriva bedo subjekta. Subjekt v svoji psihični fenomenalnosti doživlja svet kot nemožnost samega sebe. Možnost očita sama sebi nemožnost. Realizacija očita sama sebi nerealizacijo. Vse variante tujstva razkrijevajo transcendentno intencionalnost subjekta (deklariranega z ego).

Ali pa je možno, da bi razumljivost očitala sama sebi razumljivost? Torej sama sebe sebi. (Etika subjektivizma pojmuje zagledanost samega sebe kot zaprtost transcendence in to poimenuje z narcisoidnostjo.) Očitala bi si domačnost; očitala bi si očitnost. Praktično: kar je razumljivo, le to bodi razumljeno. Razumljenost je dostopnost razumu. Razumljenost je razsvetljenost dostopnega. Kar je možno, le to bodi zmožno. Zmožnost je dostopnost možnemu. Zmožnost je razsvetljenost dostopnega. Kar je realizirano, le to bodi realizable. Realizacija je dostopnost realnosti. Realizable je razsvetljenost dostopnega.

Toda po vsem tem je potreben še naslednji razmislek. V dveh odstavkih naj bo jasno razložen.

Očitnost oči je očitno, očitnost očitnega očitek. Očitek je to, kar oči očitajo. Očitano je govornica očit(a)nega. Subjekt očit(a)nega je stvar. Stvar je resnica).

Očitnost oči je vidno, očitnost vidnega videz. Videz je to, kar oči vidijo. Videz je govornica vidnega. Subjekt vidnega je (oči)videc. (Oči)videc je (pri)vid.

Zdaj moremo iz(v)prašati utemeljenost zapisane reze; da si (razumljivost) očita vse razen sama sebe sebi, da si očita tujstvo oziroma očitnost. Trdimo, da si je mogoče očitati očitnost. Očitnost oči je očitno, očitnost oči vidno. Trdimo da je očitno prav-zapravo vidno. To je seve možno le takrat, ko si je mogoče očitati vse razen samega sebe sebi. Takšna stanja preseganja samega sebe imenujemo transendenca. Trditev, da je očitno pravzaprav vidno, edini izpeljavi, da je stvar videc in res(nica) (pri)vid. Transcendentni subjekt (deklariran z ego) odhaja od sebe v širni svet in se v širnem svetu povsod nahaja. Marksistični pojem alienacije ponazarja bedo tega po svetu hodečega subjekta. Njegova zabloda je odbojiščna; usodnozgodovinsko zamejuje resnico s privedom in samega sebe nahaja v stvari. Ta, v svetu nahajajoči se subjekt¹ je usodno moten, kajti se ne garantira nikakršne jasnosti glede njegove osebe, to je očitnosti sebe. Ravno razsvetljena² govornica oseba razjasnjuje to motenost vse od izvira. Toda transcendentni subjekt je že zelo daleč v svetu, je že izgubljen.

Vsebinska transcendentujoče subjektive intence je v razosebljenju, to je v svetu. Vezivo, ki ga skupnost bivajočega za svoje stanje potrebuje, imenujemo komunikacija. Komunikativno: je potemtakem osnovna intenca subjektive naravnosti. Ta subjektivna intenca je naseljena povsod, kjer se subjekt-videc nahaja, to je v vsem vidnem, tudi v poeziji.

Komunikativnost je tako temeljna intenca razumljivosti, norme, in smiselnosti, teh predpostavk, priznanih »očitkov poezije«, razvidnih iz nasprotne fakticitete. Temeljna intenca razvija položeno (naravnost) v razpoloženje (dispozicijo). Pripravlja se odhod v ne-znano (ne-razumljivo, ne-normalno, ne-smiselno). Na poti jim bo skupna odsotnost ali tujstvo, kajti v svetu ni razuma, norm in smisla, ampak je neznano.

Ali pa kdaj ostane položeno nerazvito? Ali kdaj kaj ne more na pot? Ali ni to čudno, če kaj ne more na pot? Da, čudno je, če kaj ne more na pot. Kaj je čudno, to, kar ne more na pot. Čudno je potemtakem to, kar ostaja nerazvito. Čudno je usmerjeno samo vase. Čudno ne išče ne-znano, čudno je vedno mano, čudno je vedno kaj. Temeljna intenca čudnosti je ekskomunikativnost.

Potemtakem šele čudenje prestreza osnovno naravnost subjektive intence v komunikacijo. Ko pa ni več komunikacije, tudi subjekt (deklariran z ego) preneha nahajati se v svetu. Svet razpade v osebe; to je v stvari.

Zdaj smo na pragu poezije.

I. G. Plamen

OPOMBI:

¹ Svet je mišljena skupnost bivajočega. M. Heidegger imenuje celokupnost bivajočega bit. »Se« (nemško »man«) označuje neke vrste »anonimnost«, kot pravi I. Urbaničič (Predmet, metoda in pomen filozofije Martina Heideggerja). Slednje je dobro razvidno iz pomena skupnosti.

² »Raz« pomeni vedno proč, razpad. Intenca je nedoločena smer: raz-osebljenje (svetnost), raz-svetitev (osebnost).

Stran je grafično uredil Marko Pogačnik

festivalu sem strnil svoje vtise in svoja zapažanja v en sam občutek nezadostnosti sveta, ki je bil prezentiran vli sporočan v posameznih uprizoritvah. Pri vsem tem niti ne jemljem v poštev recitalov, musicalov, baletnih večerov in pevskih vaj, skušam se otresti predsodkov do porazno dilemantskih izvedb tekstov, ki so nosili v sebi kal nekega prizadetega sveta, ne oziram se na uprizoritve, ki so z malodane dovršenim artizmom in briljantno izvedbo zakrivalen ničevost ali banalnost dramskega sporočila, zares skušam razmišljati samo in le o tistem, kar je tako ali drugače soočalo en celovit, poln svet stvarnih razsežnosti s svetom gledališkega avditorija. Zdaj pa lahko samo še enkrat ponovim, da take konfrontacije nisem imel priložnost doživeti, da me razsežnosti izvajanih besedil niso zadovoljile, s tem pa seveda znova ponavljam trditve, da je temeljno vprašanje sodobnega gledališča vprašanje dramskega besedila. Ne bi se spuščal v ugibanja, ali je mogoče gledališko vizijo sveta do take mere univerzalizirati, objektivizirati ali kako drugače izpopolniti, da bi se v svoji totaliteti bila zmožna spoprijeti in funkcionalno učinkovati v odnosu s stvarnim svetom gledališkega avditorija. V vsakem primeru pa lahko rečem, da je to primanjkljaj študentskega in sodobnega teatra sploh, ta primanjkljaj pa čedalje bolj prerasča v potrebo po samoukinitvi.

Poleg tega vsebinskega aspekta v odnosu dramski avtor — občinstvo se čedalje bolj kaže potreba po revidiranju neke navidez formalne plati tega odnosa, to je statičnosti in enosmernosti komunikacije, ki je v svoji osnovi reducirana na kupno-prodajni, se pravi tržni odnos med občinstvom in gledališčem. Nobenega dvoma ni, da sta obveznost in usodnost komunikacije ali sporočila, ki je odvisno od tržnega popraševanja močno vprašljiva, če že ne izključena. Odnos gledališča in avditorija, navkljub formalnim poskusom prebiti rampo, ostaja in bo še naprej ostajal odnos opazovanca in opazovalca, govornika in poslušalca, moralizatorja in grešnika, zabavljača in tistega, ki se zabava, prosvetitelja in učenca (naštevane v podobnih proporcijah bi bilo lahko poljubno dolgo), skratka, relacija subjekt-objekt, blago-kupec je do perverzности konvertibilna, relativna in zato brezobvezna ter jalova, vse dokler partnerja v odnosu nista na nek način enakovredna, dokler ni med njima tako ali drugače zagotovljena možnost stvarnega dialoga, ki je edini porok za sporazumevanje in konsekventnost soočanja. To je metoda, ki jo v svojih prizadevanjih uvaža happening, le da, žal, vse preveč pogosto z nepriemernimi sredstvi, plehkimi prijemi in nesmiselnimi učinki, a premalo dejanske prizadetosti in vsebinske discipliniranosti.

V kombinaciji takšnega dramskega besedila, ki po svojem bistvu odpira vse razsežnosti nekega sveta na nemoralizatorski ravni z možnostjo občinstva, da se kot enakovreden partner vključi v ta svet, se z njim istoveti, se v njem giblje in ga dopolnjuje ali reducira, vidim možnost za smiselno funkcionalnost sodobnega gledališča, ki bo živo kot sprotnost, ne pa pričujoče samo kot dediščina v smrtnih krčih umirajočega žanra. Bojim se, da s pričujočim zapiskom vendarle nisem uspel podati niti približno informacijo o šestem mednarodnem festivalu študentskih gledališč v Zagrebu, a lačnemu — kot sem — totalnega gledališča, naj mi bo dovoljeno, da sklenem s samo na pol resno ugotovitvijo: bilo je vsega dosti, še največ pa: turizma.

Dušan Jovanović

ALEŠ KERMAVNER

Tu je knjiga Aleša Kermavnerja. Začne se s petimi nepotiskanimi listi papirja. Na levo od tu je 17 potiskanih listov papirja. Od tam (iz petega nepotiskanega lista papirja) izvira luknja, ki teče skozi desno stran knjige. Na desni strani knjige je 10 listov potiskanega papirja. Listi so vpeti v razdvojen list kartona. Vzhodni list kartona je zaprt. Zahodni list kartona odpira široka luknja. Kupec gleda potiskano stran kartona, v knjigo gleda nepotiskan karton.

Pet nepotiskanih listov papirja je papir sam. Luknja je luknja in nič papirja. Prva tiskana stran na desno je podatek, ki ga zahteva zakon o tisku. Prva tiskana stvar na levo je reklama na levo je reklama za polemiko v okviru polemike, ki je to reklamo naročila. Nato je odtis rešetke kanala z neke ljubljanske ulice in reklama za kulturo ljudstva. Odtis ljubljanskega dnevnika z dne 5. 4. 1966. BLEDOLICNIKOV

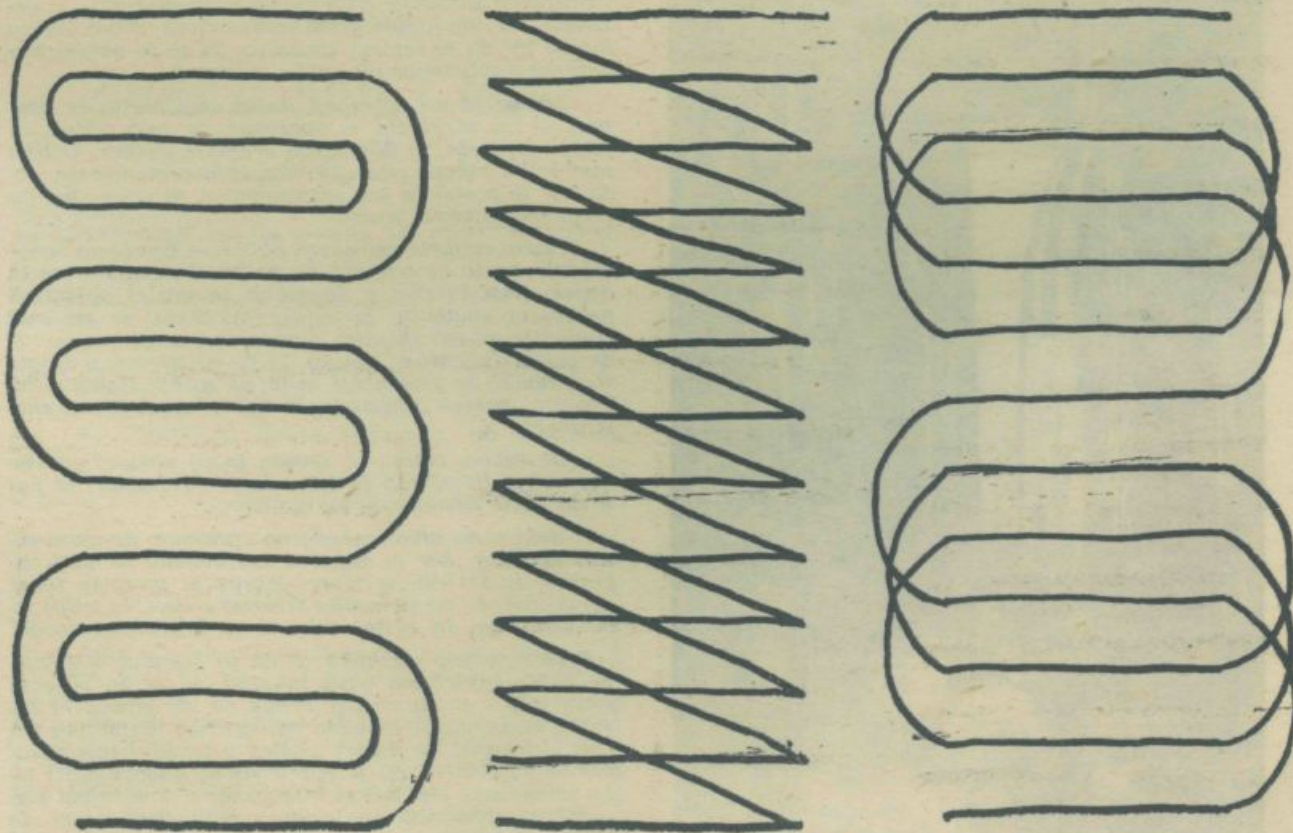
SIN Trikrat tiskana pesem na ovitku prevrtenega kovanca za 50 centov. Prevodi izrekov zena. Vrv »HREPENENJE. KAJ JE OSTUDA No. 2, postavljena kot tista pesem v POKRU To. maža Salamuna. Potrošnikov evangelij. The Rolling Stones MRK.

- Knjiga Aleša Kermavnerja se ne drži:
- »vrstnega reda nastanka tekstov«
- »izključnega avtorstva del«
- »izpostavljanja risbe«
- »ekonomične izrabe papirja«
- »zaželenega reza«
- »Kvadrata formata«
- »Estetskega izobilja«

Knjiga se drži sebe.

Knjiga Aleša Kermavnerja, izdala in založila Kulturna komisija pri Univerzitetnem odboru ZSJ v Ljubljani. Tiskala tiskarna učnih delavnic v Ljubljani 1966/800 izv.

Kupite jo v vsaki knjigarni. 500 SDin

»pravilno sem samo s svojo nelepo priložnostjo za pesem izpeta pa ne bo nikoli«

Ob knjigi Aleša Kermavnerja moram najprej preleteti nekaj zunanjih podatkov.

Vemo, da se je mladi ustvarjavec pred časom odločil za samomor.

Nesmiselno bi bilo iskati nagibov za odločitev. To ni bil eksperiment. Le eden od njih me vznemirja: če verjamem trditvi, da je avtor z usodnim dejanjem dosledno izpeljal svojo literarno pot, tako trditve nekateri oznanjajo, potem se moram sprijazniti s spoznanjem, da je pokazal pošten način slehernemu ustvarjalcu. In če se lahko s tem pomirim, potem sem prisiljen priznati, da je ustvarjavec, ki ne ravna kakor Kermavner, nepošten in strahopeten. Kakorkoli, zadenem ob mejo nesmisla. Z besedo se upreti smrti je pustolovščina. S smrtjo onemeti besedo prav tako. Razmerje med njima je določeno vnaprej in ga nihče ne more postaviti na ravnino disjunktivnega aut-aut.

Drugič moram obstati v zadregi, ko hočem kot poročevavec Kermavnerjevo knjigo natančneje opredeliti, povedati, kaj je. Aleš Kermavner je njen avtor, Aleš Kermavner je njen naslov. In ker ni zbirka ne almanah ne zbrano delo, tudi ne besedni kolaž, ostane preprosto knjiga Aleša Kermavnerja.

Izid take knjige je nedvomno v veliki meri pietetne narave. Domneva mi zbuja nekaj načelnih pomislekov: Če je v knjigi objavljeno vse, kar je avtor napisal je jasno, da je pri njenem oblikovanju odpadlo kakovostno odbiranje.

Nastane nezaupanje, zakaj izločen je bil napor, ki ga sleherni avtor v ureditev svoje knjige — to je v kompozicijsko predstavitev svoje misli — položi. Očitno je namreč, da je dal knjigi dokončno podobo ne Aleš Kermavner, ampak nekdo drug, soavtor. Kermavner se s tem zgublja že vnaprej. To postane nevarno v trenutku, če se izkaže, da je knjiga Aleša Kermavnerja močnejša v svojem zunanjem učinku kakor pa v svoji notranji potenci.

Vse to so kvečjemu pozitivistični podatki, spremna zunanja znamenja, za bistvo samo potemtakem brez pomena. Pot, ki se bliža jedru od teh podatkov, je prav tako pozitivistična. Vendar, zavest o hoteni smrti kljub temu pritiska name s tako močjo, da se lotvam Kermavnerjeve knjige drugače, kakor pa bi se je brez te zavesti, da ne rečem enostavno: šala, hec, reklama, ki izrablja vsa miselna in izrazna sredstva reklam. In dalje: že to, da nisem mogel obiti nekaterih zunanjih podatkov me opozarja, da gre v Kermavnerjevi knjigi za prozo, ki je zunaj običajne proze, in za poezijo, ki je zunaj običajne poezije. Mar to pomeni, da se njegova knjiga uveljavlja v slovenskem kulturnem ozračju predvsem kot videz, kot beseda vnanje učinkovitosti? V prvi vrsti. Ze po tem svojstvu pa se knjiga hkrati uvršča v naša najsodobnejša slovstvena prizadevanja.

Skušal bom slediti prevladujočim miselnim vzlogom Kermavnerjeve knjige. Ze prva pesem Mrk mi da do njih ključ, ki je star. A prostor, kjer ti vozil obstajajo, je sodoben: to je koordinatni sistem sveta. Kermavner v njem ne izreka sebe svetu, ampak do- loča sebe v svetu, odkriva in ugotavlja svoje koordi- nate v njem, ga frontalno napada. Seveda z vna- prepričljivo vednostjo, kaj lahko od tega početja pričau- kuje. Teza poteka tu manj iz besednih pomenov tek-

KERMAVNERJEVA BESEDA VNANJEGA UČINKA

sta kakor pa iz njegove videzne urejenosti: refren mrk je grafično postavljen iz pesmi. Pred njim je praznina in pred to praznino se nehajo vse pojavnosti sveta, torej tudi avtor sam. Posamezni daljši verzi se na trenutke bolj približajo steni refrena, kar prevedemo v smisel, da se lahko kdo kdaj približa mrku do praga. Prevedemo v nauk: največ, kar lahko dosežeš, je, da se v posameznih hipih bolj kakor drugi in bolj kakor sam v večini hipov približa mrku. Mogoče se lahko preseliš vanj edinole s smrtjo. A tudi potem boš še zmerom v mrku. Mrk = Nič.

Ta izpeljava nam je pokazala celega Kermavnerja. Prilegajo se ji v glavnem vsi nadaljnji teksti, le da so izrečeni očitneje v filozofskem diskurzivnem jeziku, da se torej včasih premaknejo z ravnine literarne besede. Posebej še, če razširimo izpeljavo na pojme nesmisla, igre itd., ki so pač samo nasledek usodnostnega spoznanja, bi morali z nadaljnimi Kermavnerjevimi teksti obnavljati znane manifestacije določenega miselnega oznanjanja. V tem obsegu se nam konec koncev tudi ustvarjalni pesniški akt zreducira na golo igro in goli nesmisel. Samo ilustriram naj, kako se to kaže v nekaterih Kermavnerjevih konkretizacijah.

»Svet je razpad sveta.« V njem ni izbire, pa se odloči za svet ali za njegov razpad. »Smrt življenja v svetu« = »Življenje smrti svetla«. Pot iz tega je jasna: »ne plačuje se z življenjem / plačilo je smrt« (Bridke posledice nepoučenosti). Kadar ne gre zares, ostane igra. Za tiste, ki verjamejo, je seveda tudi igra lahko zaresna. In za običajen svet — pa naj bo to svet literarnega slepljenja (O vlogi poezije danes), ali svet vsakdanjega slepljenja (Abeceda), tudi je zaresna. Taka soseka seveda obsodi in izloči slehernega ki »igro kvari«, vsakega, ki ve, da je igra igra. Maščuje pa se nad njim z bumerangom: »Mi ti ne privoščimo norišnice. Z nami boš ostal.« Maščevanje je namreč njena nadaljnja slepilna igra.

Drugi vozal Kermavnerjeve knjige — ustvarjalni literarni akt — je spet tako jasno in naravnost po- vedal avtor sam, da bi ga morali samo prepisati iz Osnutka poetike za ljudsko rabo, ali pa bi morali tudi tu obnavljati marsikaj znanega. Tudi na tej ravni se uresničuje edinole usodni nesporezum. Za- voljo njega je vsakršna komunikacija utopična. Več, razmerje med tistim, ki daje, in onim, ki sprejema, se komercializira in se prenese na ravnino jaz — artikel, izdelek; »bistvo je v nesmislu artikla«. Od tu naprej je samo še trgovina, so groteskni in vsiljivi reklamni obrati, prazna beseda. Zato nas ne prese- neti, če oznanja ta reklama, ta prazna beseda poleg vilic, podplatov itd. konec koncev tudi smrt, rekel bi »po učinku«. In tako naprej. Kermavnerjeva misel v knjigi je jasna, deklarativna, tudi premočrna. Pa

vendar samo slutimo, da gre za neko usodno vse- obsežnost, absolutnost; vsebina se je razvila do sa- mozadovoljnega samomora na koncu. Beseda jo je izrekla le napol.

Ob tem sem doslej zaobšel vidno plat Kermav- nerjevih tekstov. Vsako besedilo je namreč na svoj način postavljeno v prostor, ki ga določa knjiga kot celota. Vendar mi resnica, da ne vem, koliko je pri tej postavitvi tuje, to je ne Kermavnerjeve udelež- nosti, narekuje opreznost. Naj bo kakorkoli, nobe- nega dvoma ni, da zunanji učinek knjige presega njeno izpovedno voljo in njen umetniški uspeh, je močnejši, novejši, originalnejši od nje. Ta učinek, ureditev knjige izvrstno dopolnjuje tekstovna spo- ročila in jih tam, kjer le-ta ostanejo na nezadovolji- vem nivoju golega zapisa, celo nadaljuje. V nekem smislu uteleša besedila in jih sporoča. Prostor kro- žne zavezanosti postaja figurativen in zaznavnejši, če ga besedilo samo ni izreklo do konca. Funkcije nepo- srednega začetka knjige, njene neosvojene sredine in prostorsko premaknjene sklepnega dela pač ni potrebno posebej razlagati. Delujejo sami po sebi, s svojim videzom. Vizualna in prostorska organiza- cija je torej Kermavnerjevim tekstom dala zadosten nivo, ki bi ga brez nje večina njih ne imela. Ne imela v prvi vrsti tam, kjer ji je ob starih težah edina novost zgolj vdor do zdaj nepesniške vsebine v pesni- ški obseg in pogovorne jezikovne plasti v literarni jezik.

To pomeni, da se je po zaslugi vnanje predstave nekaj zgodilo z besedo in s celotno tekstovno formo sploh.

To pomeni, da bomo lahko dobili prav tu odgo- vor, zakaj je Kermavnerjeva beseda zunaj tradicio- nalne proze in poezije.

V Kermavnerjevi knjigi so vsa vnanja znamenja, začenši od črke do besede in celotne forme, postale višje pesniške sestavine. Primerjal bi jih lahko fi- guri v običajni ali tradicionalni poeziji oz. prozi, ki je enorazsežnostna. Enorazsežnostna zato, ker zapo- sluje njena realizacija samo linearno misel in li- nearno zvočno dojetanje. Njen videz je mehaničen, nekako določen, ne preseneča, ne opozarja nase. Je kakor videz konkretnega izdelka. Videz ni pomem- ben, poglavitni je namen.

Beseda Kermavnerjeve knjige je v primeri s tem dvorazsežnostna. Teksti seveda sporočajo neko vse- bino, ta vsebina pa je navadno taka, da se do nje prebijemo prej skozi njeno obliko, skozi postavlje- nost besede v prostoru, kakor pa skozi semantiko besed. Do nje pridemo torej prek videza. Napor, ki jih taki teksti od bravca terjajo, je miselni, slušni, in vidni. To smo že videli ob pesmi Mrk. Tu je ref- ren prostorsko, grafično odmaknjen pesmi. Je sam zase akustično-optična sestavina in je obtem konsti- tutivna sestavina celotnega teksta. Pesem, kakor tudi vsi drugi teksti, teče na dveh črtah hkrati, in to je klasičen vizualni prijem. Miselno izpeljavo iz tega smo že opravili.

Kermavnerjeva knjiga je torej zadostnejša v ti- stem svojem delu, kjer je dojetje, uresničitev besedil bolj vidno kakor slušno, in tudi bolj vidno kakor vsebinsko, miselno. Kjer prevaja videz sporočilo in ne narobe. Kjer je beseda beseda vnanje učinko- vitosti.

Herman Vogel

TRIBUNA IN ZASNOVE

Vivos voco!

Ob začetku izhajanja novega letnika Tribune mo- ram sporočiti nekaj informacij v zvezi z Zasnovami. Zasnovi tega študentskega lista ne glede na njegov skro- men obseg nalogo, da objavljajo zahtevnejše in obšir- nejše članke z raznih področij našega družbenega in kulturnega življenja. Njih lanskoletno izhajanje je po- kazalo, da imajo prispevki v Zasnovah svojo lastno logiko ter da je zatorej smiselno, da se ta oblika stu- dentske publicistike ohrani še znaprej.

Zdi pa se mi potrebno, da na tem mestu že vna- prepričljivo vednostjo, kaj lahko od tega početja pričau- kuje. Teza poteka tu manj iz besednih pomenov tek-

V svoji najbolj enostavni obliki — če rečem »eno- stavnica«, pa to ne pomeni, da ga falsificiramo — se ta očitke glasi takole: v Zasnovah so doslej objavljali predvsem študentje filozofske fakultete, ne pa tudi študentje ostalih fakultet, čeprav so Zasnovi namenje- ne vsem študentom. Očitku, ki ni bil izrečen v defini- tivni obliki, se pridružuje še ta, da so bili članki v Za- snovah preveč filozofski in torej še dodatno eno- stranski.

Ob takem očitku se seveda takoj postavi vpraša- nje, zakaj tako, kdo je temu kriv, da smoter, ki naj bi ga imele Zasnovi, ni bil realiziran.

Menim, da tako zastavljeno vprašanje ne more vo- diti nikamor, ker je napačno zastavljeno in nanj od- govora sploh biti ne more. Izbrati si moramo torej drugo pot, ki bo pojasnila stvarno stanje, in tedaj se bo tudi sam ta očitke izkazal za brezpredmetnega.

Prva temeljna »resnica« je, da so Zasnovi namenje- ne vsem študentom vseh fakultet, ki se še posebej ukvarjajo s svojo stroko, druga pa, da pomenijo Za- snove »zasnovo« za revialno publicistiko. Ostanimo pri tem slednjem. Ze kratak pogled v revialni tisk zado- šča za ugotovitev, da je publicistična angažiranost tako imenovane »tehnične« inteligence v današnjem slo- venskem revialnem tisku enaka ničli. Poudarjam, da je to ugotovitev, ne pa vrednostna ocena. Hkrati pa

moram pripomniti, da ta situacija ni naključna, temveč da ravno nasprotno izhaja iz bistva stvari, ki je tu v vprašanju. »Življenje« tehnične inteligence namreč pač ni v tem — mislim, da to ne zahteva posebnega dokazovanja — da posreduje nepoučenim ljudem svoje znanje o tehničnih stvarih, temveč je ravno v stro- go znanstvenem smislu njih življenje eksaktna razi- skava, eksperiment in obrat. Ni pa seveda tu mesto, da bi o tem obširneje razpravljali. Za »kulturniško« in- teligenco pa moramo reči, da ona lahko živi edino sko- zi jezik, besedo, govor. Druga medija poezija in kri- tika, filozofija in umetnost namreč nimajo. Če tem vrstam dejavnosti vzamemo ta medij, teh dejavnosti ni — edina nam poznana izjema je bil Sokrat — med- tem ko bi vsakdo štel za nesmiseln že pomislek, da znanost in tehnika ne bi mogli danes napredovati, če se ta ali ona razprava s tega področja ne pojavi v tej ali oni reviji.

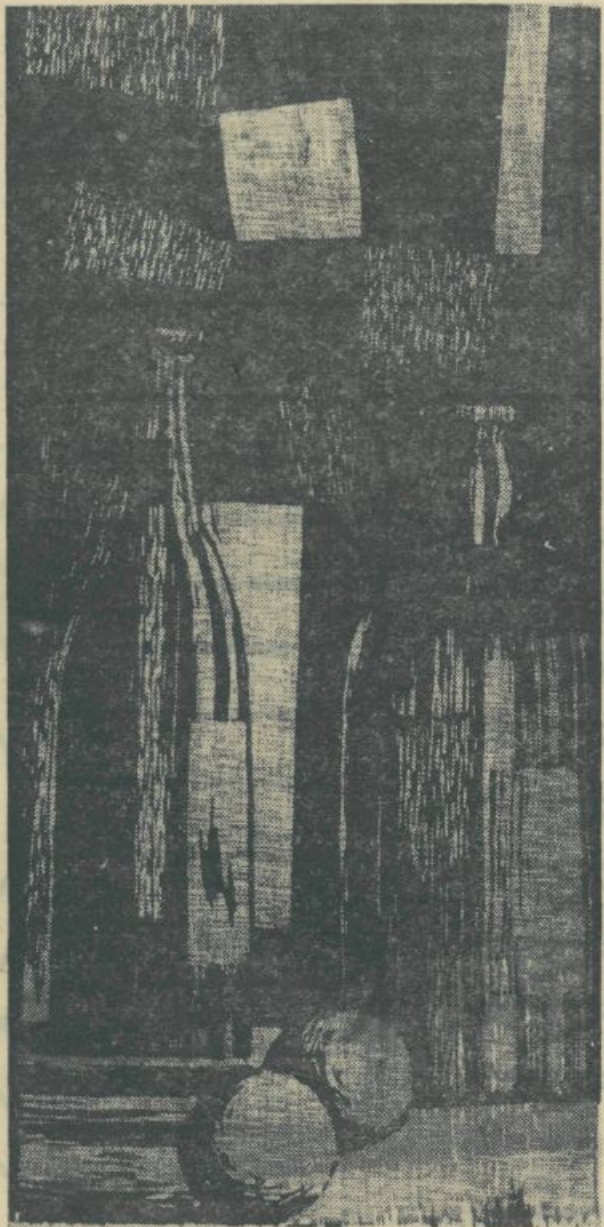
»Če s tega »stališča« pogledamo na situacijo Za- snov, se nam stvarno stanje razkrije v naslednji luči:

Povsem razumljivo je, da se je v Zasnovah pojav- ljalo največ člankov s tako imenovanega ožjega kul- turnega področja. Kar zadeva sicer naravnost zažele- ne članke študentov iz nedružboslovnih fakultet mo- ramo izreči dvom, če se bo kaj več člankov take vrste pojavljalo v tisku, iz enostavnega razloga namreč, da v primeru, ko biolog piše o biologiji, ni več biolog. Kot biolog preučuje npr. alge in druge vrste rastlin, živali ipd., ko pa piše o biologiji, se njegov predmet menja. Biolog kot biolog — če ostanemo pri tem pri- meru — se torej o svoji znanosti kot znanosti ne vpra- šuje. Gre torej za dva nivoja in kdor tega noče vide- ti, je zajašil usodni faux pas. Recimo, da gre tu za ožji filozofski in za ožji znanstveni nivo. In zahtevati od znanstvenika, da prestopi svoje strokovne okvire, je mamljiva zamisel, toda brez lastne potrebe pri sa- mem znanstveniku je to neizvedljivo. Pripomnim naj, da bomo vsake prispevke s področja naravnoslov- nih ved sprejeli. Da za kakršno koli principialno od- klanjanje tu ni slo, je iz povedanega razvidno.

Očitke, da je bila celo »z ožjega kulturnega stali- šča« struktura člankov v lanskoletnih Zasnovah preveč filozofska, je dovolj točen. Korektno oceniti samo fi- lozofičnost teh filozofskih prispevkov, ki so tako re- koč zavzemali polovico Zasnov, tu ni mogoče. Vseka- kor so zaželeni prispevki zlasti z ekonomskega, socio- loškega in socialnopsihološkega aspekta, kar pa zade- va umetnost kritično dejavnosti, pa bomo skušali prebiti mejo zgolj literarne kritike z objavo eventual- no prispelih člankov o slikarstvu, kiparstvu, arhitek- turi in glasbi.

To bodo ZASNOVE.

V. K.

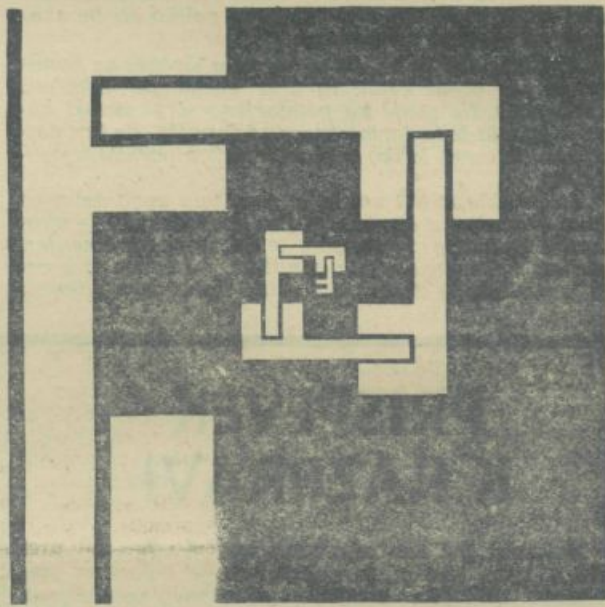

O NEKATERIH NAŠIH PRAKTIČNIH DEMOKRATSKIH NAVADAH

Marks mislil le na temne pruske razmere in da to za nas, v pogojih socialistične demokracije ne pride v poštev.

Pripisovati klasičkom marksizma stališče, da naj bo kritika po zmagi revolucije v svoji metodi drugačna (nekateri pravijo »konstruktiona«) kot v pogojih buržoazne vladavine, bi bilo najbrže težko. To bi pomenilo v prvi vrsti pripisovati jim pristajanje in obrambo obstoječega (prve faze prehodnega obdobja), pomenilo bi pristajanje le še na stihijo, ne pa tudi na subjektivno akcijo, pomenilo bi sklerozo subjektivnih sil in organiziranega družbenega gibanja.

V pismu Herzonu Triru, danskemu komunistu, ki so ga zaradi drugačnih stališč do taktike političnega boja izključili iz organizacije komunistov, piše Engels »Delavsko gibanje temelji na najostrejši kritiki obstoječe družbe, KRITIKA JE NJEGOVA ŽIVLJENJSKA STIHIJA (podčrtal K.P.); kako se lahko ona sama izmika kritiki, teži k prepovedi diskusije? Ali mi od drugih zahtevamo svobodo govora za sebe samo zaradi tega, da bi jo uničili v lastnih vrstah?«

Miha Jazbinšek, Tekstura I

Od tega stališča klasičkov očitno ni odstopal niti Lenin v najostrejših pogojih revolucije, niti v obdobju revolucionarne diktature. Predvsem se je nasprotnih stališč loteval z znanstveno kritiko, ne pa z metodo političnih diskvalifikacij.

Napadati tezo o »brezkompromisni kritiki vsega obstoječega« pomeni v bistvu tudi negacijo programa ZK: »Nič, kar je bilo ustvarjenega, nam ne sme biti tako sveto, da bi ne moglo biti preseženo in da se ne bi umaknilo tistemu, kar je še bolj napredno, še bolj svobodno, še bolj človeško.«

V pogojih zmage socializma, ko sta samouprava in socialistična zavest zajela široke sloje ljudstva, je tako vdušje toliko lažje ustvariti. Le okoreli dogma-

tiki in nevedneži lahko vztrajajo na »obrambi socializma in marksizma«, ker očitno ne bodo nikdar dojeli, da socializem in marksizem obrambe ne potrebuje — najmanj pa take.

Najbolj priljubljena parola takih dogmatikov je, da se v vseh takih primerih (javnih polemikah, različnih stališčih) pojavijo domači in tuji sovražniki, ki iščejo vsako »razpoko«, da bi jo povečali, realizirali svoj vpliv in svoje cilje. Pravijo, povzamejoč Lenina: »Če je sovražnik hvaleh, mora biti nekaj narobe s teboj!«

Vse to je očitno res.

To so skušali sovražniki ob sporu s Stalinom, to ob Džilasu, to ob VIII. kongresu in sedaj ob Rankoviću — izkoriščajoč celo stališča tov. Tita. Jasno je, da so to poskušali tudi ob vsakih drugih priložnostih.

Toda, kaj kaže praksa? Najmočnejši smo bili takrat, ko smo bili najbolj odkriti in kritični do sebe in svojih napak.

Toda monopolizem do odkritosti in kritičnosti je treba prerasti, vse bolj in čimprej v vseh sferah mora postati odkritost in kritika dominantna lastnost, metoda in odgovornost vseh delovnih ljudi.

Analiza gibanja članstva v zadnjih letih na univerzi ter analiza sprejemov in izključitev kaže, da je največji sprejem danes tam, kjer so bili odmevi ob »Perspektivah« največji oziroma kjer so se v organizacijah obravnavali v intenzivni borbi mnenj razni pereči življenjski problemi. Tam, kjer je bilo v preteklem obdobju zaradi diferenciacije največ izstopov in kaznovanij, kjer so se intenzivno razčistevala dileme družbenega dogajanja, so sedaj najbolj aktivni komunisti in organizacije ZK na univerzi. To so najbolj samostojne organizacije in tudi najbolj uveljavljajo vlogo in metodo dela ZK, kakršna je bila sprejeta pa s težavo uveljavljana po VII. kongresu.

Tam, kjer tega ni bilo, je tudi sedaj stagnacija oz. vsebinska neaktivnost.

V družbi nasploh pa gre še vse preveč energije v borbo za omogočanje demokratično strokovne razprave kot pa za razpravo samo. Komunisti v takih primerih marsikdaj nastopajo le kot iniciatorji razprave, vse premalo pa se pojavljajo z lastnimi originalnimi stališči. Če pa razprava že je, se marsikdaj vse premalo upošteva njeni izsledki in stališča. Se vse preveč je primerov, ko politični forumi ne upošteva strokovnih stališč posameznih skupov, ki so jih sami sklicali, marsikdaj na stališča teh strokovnih aktivov niti ne odgovorijo. Tak odnos hromi delo in pripravljenost teh ljudi.

Izkušnje lastnega razvoja nam očitno kažejo, da nam je bolj kot anarholiberalizem na tem področju nevarno pomanjkanje vsakih stališč, bolj kot boj s tujimi vplivi nevarna taka idejna enotnost, pod plaščem katere se skriva množstvo nejavnih (pa tolikokrat realiziranih) interpretacij in stališč, daleč proč od skupnega javno izražene stališča.

Kaj se lahko zgodi z javno proklamiranim stališčem ob odsotnosti odkrite in brezkompromisne kritike, nam nemalokrat kažejo lastna praksa in zgodovina delavskega gibanja.

...partija mora znati prisluhniti glasu množic, pazljivo mora pristopati k revolucionarnemu instinktu množic, proučevati mora prakso borbe množic, kontrolirajoč s tem pravilnost svoje politike, to pa pomeni, da mora ne samo učiti, temveč tudi učiti se od množic! — Znan in lep izrek Josipa V. Stalina — in kakšna praksa?

Idejna enotnost predpostavlja idejno neenotnost, borbo mnenj, svobodo znanstvenega in umetniškega iskanja. Implicira tudi tako realizacijo demokratičnega centralizma, kjer bo vsaka faza pri sklepanju družbenega dogovora javna, kjer bo »posameznik ali skupina na podlagi izkušenj v praksi še naprej zagovarjal svoj oz. kritično obravnavan večinski predlog, čeprav se bo le-ta izvajala, kot predvideva obstoječi statut ZK.

Nujno je spoznati in zavestno sprejeti vse posledice takega tretmana idejne enotnosti ter ustvarjati družbeno vdušje, da bi se ta proces hitreje in dosledneje realiziral.

Krešo Petrović

TEHNIČNA VZGOJA SESTAVNI DEL IZOBRAŽEVANJA

ZVEZA ŠOLT NA RAZPOTJU

no pri vzgoji intelektualcev, ki so prvi poklicani, da na znanstvenem nivoju ocenijo vse novo. Res pa je tudi, da so vede, ki proučujejo vpliv tehnike na družbeno dogajanja, sociološke spremembe, izpreminjanje svetovnega nazora in podobno, zelo mlade in področja še precej neobdelana, čeprav se razvite države zelo trudijo slediti razvoju družbe, ki je posledica naglega izpopolnjevanja proizvodnih sredstev tudi na teoretičnem polju. Pri nas smo za temi prizadevanji precej zaostali, saj celo univerze, ki so prve poklicane da opravljajo takšne raziskave, ne čutijo te potrebe.

Vendar teoretična razpravljanja o tehniki in njenem vplivu na človeško življenje in ustvarjanje,

OBVESTILO

Upravni odbor sklada za študentska posojila obvešča študente, da je podaljšan rok za vlaganje prošelj do 15. oktobra 1966.

Prošn'e lahko vložijo tudi študentje, ki do sedaj zaradi neizpolnjenih študijskih obveznosti še niso vpisani; isto velja tudi za študente, ki presegajo, v razpisu določen materialni cenzus.

Upravni odbor sklada za študentska posojila

kar predstavlja pristop na višjem nivoju, nikakor ni edina, še manj pa osnovna pot za vzbuditev veselja in razumevanja za znanost in tehniko. V okviru ŠOLT-a smo dolžni urediti del tehnične vzgoje po možnostih najširšemu delu študentske javnosti po načelu »za vsakogar nekaj«. Zelo važno pa je, da bodo oblike dela na primerni strokovni višini. Tako se mi zdi nujno potrebna večja angažiranost univerze pri tehnični vzgoji, saj so prav znanstveni delavci pedagogi prvi poklicani, da posredujejo svoje izkušnje tako pri praktičnem delu kot v obliki predavanj in seminarjev.

Omogočiti moramo tudi širšim študentskim krogom, da si pod primernim strokovnim vodstvom pridobe teoretično in praktično znanje uporabljaj aparatur, ki so postali del sodobnega življenja. Nekatere spretnosti, kot je rokovanje s fotografskim aparatom, filmsko kamero, vožnja z motornimi vozili ter njih poznavanje, so postale potreba modernega človeka.

In druga, kot je znanje uporabe avdiovizualnih sredstev, poznavanje strokovne fotografije, delo z elektronskim mikroskopom ali elektronskim računalnikom, izotopi ob enem z osnovnim teoretskim znanjem, pa so neizogibne za uspešno opravljanje poklica.

Vse te dejavnosti ne zahtevajo neke posebne privrženosti do tehnike pri študentih, temveč jih narekuje predvsem potreba. Prav zaradi tega, ker bodo zajele mnogo študentov, jim moramo posvetiti po sebnosti pozornost, saj je množičnost poleg kvalitete osnovni pogoj za uspeh dela. Vendar ob tem ne smemo pozabiti tistih, ki jim tehnika pomeni nekaj več kakor le pomočnika v življenju, namreč področje dela in ustvarjanja. Pod strokovnim vodstvom in po izdelanem programu bodo še naprej delovali radijski klub, fotografski klub, raketni klub, ki pa mora razviti odsek merilne tehnike.

(Se nadaljuje)
Jože Slander

Očitno so vprašanja svobode znanstvenega ustvarjanja na družboslovnem področju, vprašanje družbene kritike in borbe mnenj tesno vezana. Zato je nemara mnoge razloge za slabosti enega kot drugega iskati z aspekta njihove povezanosti.

Ne da bi se spuščali globlje in obsežneje v nizanje pozitivnih in negativnih argumentov (ti so univerzitetni javnosti znani), moramo ugotoviti deficitarnost na področju družbenih znanosti, zaostajanje za družbenim razvojem, kar nam očitno kaže, da v družbi marsikdaj progmatizem koraka pred teorijo, »objektivne zakonitosti« pred subjektivno akcijo. To pa postavlja zlasti komuniste v nezavidljiv položaj; v položaj, ko nimajo svojega najmočnejšega orožja — revolucionarno teorijo.

Revolucionarna teorija in poglobljena analiza stvarnosti naj bi bili izhodišči delovanja komunistov. Le iz njih izhajajo lahko presegajo sebe in s tem družbeno stvarnost. Le tako so lahko avantgarda delovnega ljudstva in njegov najzavestnejši del pri izpolnjevanju njegove zgodovinske naloge.

»Zavzemajoč stališče, da razvoj znanstvene misli toliko bolj ustreza dejanskim interesom in težnjam delavskega razreda in delovnih množic, kolikor pogumneje in bolj nepristransko išče znanstvena misel resnico — SI JUGOSLOVANSKI KOMUNISTI NE LASTIJO NIKAKRSNEGA MONOPOLA NA TEM PODROČJU ... ZNANOST JE SAMA SEBI SODNIK (podčrtal K.P.) in odločilni kriterij na področju družbenih ved je lahko samo dejstvo, ali njihovi rezultati ustrezajo ali ne ustrezajo stvarnosti, kar se naposled PREIZKUSA V DRUŽBENI IN ZNANSTVENI PRAKSI SAMI. (podčrtal K.P.)

Odkrita razprava in ocena dosežane realizacije tega stališča iz programa ZK, sprejetega na VII. kongresu, je predpogoj tudi za nadaljne razprave v okviru ZK o vprašanjih idejne enotnosti in demokratičnem centralizmu.

Ne negirajoč dosežene rezultate v sproščanju družbene kritike ne moremo tudi mimo njenih slabosti, zlasti dejstva, da so cela področja in »sfera«, ki so bili tabu in kot taki izvzeti iz področja kontrole javnosti in družbene kritike oziroma so imeli nad njo monopol samo pooblaščen posamezniki. Ali je tudi filozofija oziroma družbene znanosti nasploh področje »tabujev« oziroma domena nekaterih neglede na sprejete proklamacije?

Vsak monopolizem v razvijanju marksistične misli in v družbeni kritiki bi moral biti še posebej komunistom tuj in predmet njihovega revolucionarnega boja. Boriti se morajo proti pogojem, ki lahko tak monopolizem ustvarijo in hranijo.

Ce je bil v letu 1948 spor s Stalinom šok za mnoge ljudi, če je isto pomenil razhod z Džilasom, nam zadnji primer (Ranković) jasno kaže, da je treba odločno odstranjevati tiste družbene pogoje, ki omogočajo le »kritiko z vrha«, ki je do določenega trenutka monopolizirana domena posameznika ali skupine.

Dosežena stopnja demokratizacije in vizija njene razvoja vnaprej ne more brez resnih pretresov za humanost in normalni razvoj družbenih odnosov, za moralo neke družbe, dopuščati ali celo ustvarjati situacije, ko se kritični val lahko sprosti šele potem, ko je iniciiran od zgoraj. Včeraj v javnosti hvaljeno in dvignjeno na pedestal nedotakljivosti, je jutri predmet vsestranske in ostre kritike, ki kaže, da stvari že dalj časa niso take, kot bi morale biti in kot se jih je prikazovalo.

Tu pa se očitno srečujemo poleg objektivnih pogojev »dosežanje družbene strukture« tudi s subjektivnim dogmatizmom in monopolizmom. Za odpravo tega bi poleg ostalega bilo nujno zagotoviti odkritejšo borbo mnenj tudi v »vrhovih«, in to javno, ne pa da se le-ta odvija v kuloarjih. Očitno to ne bi bilo v nasprotju z idejno enotnostjo in bi lahko le koristilo družbenemu gibanju.

Ob takem položaju družbene kritike je razumljivo, da so v javnosti nekateri kritizirali tiste, ki so za izhodišča svojega filozofskega raziskovanja vzeli Marksovo zahtevo po »brezkompromisni kritiki vsega obstoječega«. Kritizirali so jih, trdč, da je pri tem

Ze dalj časa opažamo, da je tehnična vzgoja na univerzi precej zanemarjena panoga tako s strani Univerze kakor študentske organizacije ter v glavnem prepuščena ŠOLTU, ki pa zaradi pomanjkljivih materialnih in kadrovskih možnosti ni uspel zadovoljevati potreb po tovrstnem izobraževanju.

Koncept tehnične vzgoje na univerzi je že nekaj časa vzrok nerazumevanja netehničnega dela študentov ter političnih organizacij, ki tehnični vzgoji očitajo, da navaja študente le na ročno delo, »na zabijanje žebeljev in šraufanje«.

Vsekakor nosi krivdo za takšno pojmovanje tehnične vzgoje tudi ŠOLT sam, ker ni svojega programa obrazložil in dal v javno diskusijo, deloma pa tudi zato, ker se ni zadosti približal nivoju, ki bi ga tehnična vzgoja na univerzi morala imeti.

Tehnična vzgoja ne sme biti le navajanje na ročne spretnosti, temveč mora v nekem smislu izpolnjevati vrzel v izobraževanju na šolah srednje in visoke stopnje (netehnične šole). Brez dvoma živimo v času, ko je tehnika s svojimi izumi in pripomočki globoko posegla tudi v vsakdanje življenje in nepoznavanje ali nerazumevanje zakonov tehnike in delovanja posameznih naprav nam prav tako otežkoča življenje kot fetišiziranje tehnike. Pri obeh primerih je glavni vzrok nerazumevanje tehnike, kar povzroča čustveno reagiranje posameznikov, ki je popolnoma ali delno odbijajoče ali pa se spremeni v oboževanje tehničnih naprav. Pri tem pa tehnike ne ocenjujejo kot dela celovitosti človekovega ustvarjanja in prizadevanj, temveč kakor samostojen kompleks. Nekaterim pomeni tehnika zanikanje in ogrožanje vsega človeškega, zato poizkušajo preprečiti njen vpliv na področja humanistike, kulture, drugim pa je sama sebi namen.

Razvoj tehnike je prehitel, da bi se lahko človeštvo psihično prilagodilo in prevrednotilo stare pojme ter kvalitativno primerjalo posamezne vrednote (moralne, estetske). Ta slabost se odraža posebno moč-

1. Mislim, da je potrebno študente (predvsem uporabnike študentskih domov) seznaniti z rezultati akcij, ki se je v preteklem študijskem letu vodila v kompleksu študentske socialne ekonomske problematike. To pa ne nazadnje tudi zato, ker postaja precej očitno, da bi za njeno dokončno razrešitev bila potrebna zopet ena od političnih manifestacij študentov. Za takšno pot oz. razrešitev obstajajo razlogi:

1. Precejšnje število resolucij in stališč političnih organizacij in družbenih forumov nenehno poudarja skrb za študirajočo mladino. Od deklarativno izraženih stališč do konkretnih rešitev oz. angažiranja pa je vsaj v naših razmerah še vedno velik razkorak. Npr. VI. kongres SZDL Jugoslavije v resoluciji o družbenoekonomskem položaju, izobraževanju in vzgoji ter sodelovanju mladine v samoupravljanju ugotavlja: »Družbeni položaj mladih ljudi, njihova življenjska perspektiva in udeležnost v družbenih zadevah, izobraževanje, zaposlitev, pogoji dela, šolanje in družbenega življenja niso samo »mladinska vprašanja« ampak problemi vse družbe, ki je pri njih urejanju mladina aktivna in odgovoren dejavnik.

2. Samoupravnost naj bi tudi v našem konkretnem primeru študentskih domov reševala protislovja, ki se porajajo v poslovanju oz. vsklajevala interese delovne organizacije in študentov. To pa je v primeru študentskih domov pripeljalo do polarizacije stališč predstavnikov delovne organizacije in študentov uporabnikov.

II. Ne želim bi se spuščati v celoten historiat problematike, ki jo je lanska Tribuna polemično in tekoče prezentirala. Bojim pa se, da je potreba nekatera dejstva vseeno omeniti.

a) študentje uporabniki so začeli ugotavljati, da v poslovanju zavoda študentskega naselja obstajajo nekatere nepravilnosti ki so lahko le rezultat nespособnosti ali pa postavljanja ozkih (osebnih) interesov pred interese zaradi katerih Zavod obstaja. Kasnejši dogodki so nekatere take domneve ovrgli, večino pa potrdili.

b) napisanih je bilo več člankov v Tribuni in sprejeta resolucija študentov (podpisalo jo je 7/10 uporabnikov SN), ki opozarja na kritično situacijo študentskih domov tako glede tekočega poslovanja kot perspektivnega reševanja.

III. Študentom v samoupravnih organih se je problematika domov in njeno reševanje postavljalo na dveh področjih:

- odprava nepravilnosti v poslovanju zavoda,
- ob tem stremeti za integracijo domov.

Ob razpravah o osnutku predloga Zakona o finansiranju izobraževanja in vzgoje v SR Sloveniji, ki je bil dan v javno razpravo (Delo z dne 5. julija 1966), bi bilo potrebno opozoriti na nekatere pojave ki so temeljnega pomena za našo politiko izobraževanja in vzgoje. Od naše opredelitve je odvisno, v katero smer bomo krenili.

Ti pojavi in tendence bi bili v grobih obrisih naslednji:

1. Obča komercializacija, »postavljanje na ekonomske osnove«, kar pri štipendiranju konkretno pomeni zmanjšanje števila tistih štipendij, ki niso vložene v »koristen« študij.

2. Obče znižanje števila štipendij (o tem je Tribuna že pisala).

3. Uveljavljanje politike, da naj štipendijo daje tisti, ki je za to »zainteresiran«, kajti zdi se, da to nobenemu ni posebno pri srcu. »Psiha« tistih, ki so »interesentni« za kadre in ki naj bi dajali sredstva, pa je še pre malo poznana, ne vemo, zakaj nad štipendiranjem niso posebno navdušeni.

4. Slaba socialna struktura na univerzi.

5. Poslabšanje materialnega položaja študentov. Obča podražitev hrane, stanovanja in neadekvatno zvišanje štipendij.

6. Velik osip na univerzi. Po drugi strani veliko talentiranih dijakov ne more nadaljevati študija.

7. Neurejen materialni položaj srednješolcev in šolarjev sploh.

Zdi se, da bi gornje procese lahko imenovali s skupnim imenom — privatizacija študija. Materialno skrb za študij »družba« (družbeno — politične skupnosti, ki so bile včasih veliko bolj pomembne nosilce štipendiranja) prenaša na privatnika, pa naj bo to družinska skupnost ali delovni kolektiv (le-ta se tudi poskuša otresti tega bremena).

Ne hrepenim po starih »dobrih« časih, pač pa je dobro vedeti kam nas vodi taka politika. Nedvomno je nekje v zvezi z drugimi globljimi procesi.

Če primerjam vire materialne podpore dijakom in študentom v kapitalističnih državah in vire te pomoči pri nas, se mi bolj kot diferenca ponuja tisto, kar je skupno in zdi se mi, da je to veliko važnejše. Skupni so neki elementi tržnega gospodarstva in posledice, ki iz njih izhajajo.

Eden takih elementov je formiranje svobodnega trga delovne sile. »Družba« naj s svojo politiko ne dela silo izobraževalnemu sistemu. Študij naj v bistvu regulira povpraševanja gospodarstva in družbenih služb.

V Delu z dne 30. septembra se v uvodniku J. Svetina v bistvu zavzema za ta »kvalitativno nov nivo«, za večjo medsebojno odvisnost šol in »interesov«. To je v bistvu zahteva po praktičnem uresničevanju stare želje, »da bi šole bolj prisluznile potrebam gospodarstva«. Razlika je samo v tem, da smo včasih nanje samo moralno apelirali, sedaj pa bodo stvarno odvisne od potreb gospodarstva, od »interesentov«.

Svoboda tega trga ali ta »medsebojna odvisnost« pa ima lahko dva aspekta, ki nas predvsem zanimata. To je prvič svoboda »družbe« od izobraževanja in vzgoje — »družba« se otrese materialnih skrbi za vzgojo in izobraževanje in jih prenese »na interesentov«. In drugič: ta svoboda se lahko (in se) pojavlja kot abstraktna svoboda človeka, kot gola možnost, da si lahko izbereš študij in poklic.

LOGIKA MATERIALNEGA INTERESA

Z nepravilnostmi pri vodenju in poslovanju Zavoda sta se spoprijela oba samoupravna organa (upravni odbor in svet zavoda). Glede druge tendence, ki je zahtevala več premisleka analiz in strokovnosti pa je bila izdelana študija v obliki diplomatske naloge.

Pri vprašanjih upravljanja in poslovanja sta UO in SZ razpravljala: o novem statutu zavoda, povabila finančnega inšpektorja in Zavod za napredek gospodinjstva, da dasta svoji oceni problematike. Statut je bil delno spremenjen tako da bolj točno določa pravice in dolžnosti članov kolektiva, študentov uporabnikov, univerze (soustavovitelj zavoda) in Sklada za šolstvo (dajalec dotacije). Poročilo finančnega inšpektorja je bilo predano TNZ za prošnjo, da ugotovi podrobneje nekatera materialna dejstva. To se še ugotavlja in verjetno na tem mestu o tem ne moremo razpravljati. Nekaj ugotovitev Zavoda za napredek gospodinjstva je bilo predano delovni enoti menze z kavarno, da jih prouči in skuša realizirati v smislu boljšega to je strokovnejšega poslovanja.

IV. Po enem letu lahko ugotovimo, da je večina predlogov za izboljšanje poslovanja in gospodarjenja prihajala iz strani študentov, da se pa le-ti včasih niso znali oz. niso hoteli realizirati. Za primer navajamo le nekatere:

a) Upr. odbor je imenoval komisijo iz vrst članov kolektiva, ki naj prouči predloge Zavoda za napredek gospodinjstva in jih poskuša čimprej realizirati. Do danes to je po nekaj mesecih še ni veliko ali pa skoraj nič storjenega v tej smeri.

b) Sklep UO je bil, da se formira strokovna komisija, ki naj oceni kvaliteto dela enega od vodilnih uslužbencev. Ne glede na poudarjeno strokovnost komisije je bila le-ta formirana na tak način, da bi v najboljšem primeru lahko samo formalno ocenila njegovo delo.

c) Po sklepu UO naj bi se razpisalo novo delovno mesto pomočnika direktorja (za gospodarsko — ekonomsko področje); v razpisu je bil sklep spremenjen v smislu delovnega mesta analitika. Se danes ni v celoti jasno kdo je deformiral sklep Upravnega odbora.

V. V stališčih kolektiva do aktualnih vprašanj lahko beremo:

»Kolektivu naj družba pomaga z nasveti, predlogi in redno kontrolo, ne pa ga prepuščati samemu sebi — potem pa ga ocenjevati in kaznovati za dejanja, ki jih je opravil z dobrim ne pa slabim namenom.«

Pri tem avtorji takih stališč pozabljajo, da jim ne bo pomagala nobena imaginarna »družba« pač pa kvečjemu njeni in študentski predstavniki v samoupravnih organih. Delo samoupravnih organov pa je bilo večkrat samo na nivoju konfrontacije različnih stališč. Diametralno nasprotna stališča je na eni strani pogojevala takoimenovana logika materialnega interesa (in mogoče še neznanje), druge pa želja po resničnem izboljšanju situacije.

Študente v samoupravnih organih se je poskušalo diskvalificirati z raznimi zgodbami o borbi za svoje interese, o »bandi«, ki si želi delovnih mest v upravi itd. Ob tem pa se je pozabljalo vsaj na eno dejstvo:

— noben študent član samoupravnih organov si v enoletnem delu ni pridobil nikakršne materialne ali druge koristi. Zavzemali pa so se vedno za stališča, ki bi lahko ogrozila take in podobne koristi koga iz kolektiva.

VI. Potek dogodkov je vedno bolj kazal, da leži rešitev celotne problematike v radikalnih spremembah, ta pa je omplacirala predvsem kadrovske spremembe. Delo samoupravnih organov je postajalo vedno bolj nemogoče. V vsakem primeru, ki naj bi konkretno spreminjal situacijo v poslovanju in gospodarjenju (vključujoč tu razpis novih delovnih mest in kadrovske spremembe) je nastajal odpor pri vodilnih uslužbencih, ki so skoraj v enaki zasedbi sedeli v obeh samoupravnih organih. Brez dvoma taka kadrovska zasedba ni bila najbolj samoupravna.

Zadnja skupna seja UO in SZ je v svojem poteku pripeljala v absurdno situacijo tako, da so študentski predstavniki v obeh organih odstopili. Ob taki polarizaciji stališč kolektiva in študentov se pač ne morejo več stvari spreminjati. Dosežena je bila sicer diferenciacija v kolektivu (po mojem mnenju med vodilnimi uslužbenci in ostalimi člani kolektiva) več pa se v teh dveh organih ne da doseči. Drugostopenjskega samoupravnega organa, ki bi se lahko v tej situaciji pojavil kot razsodnik, pa ni. Sprememba (ki naj bi vključevala vse tisto kar so študentje izražali in zahtevali v enem letu) lahko doseže le še soustavnovitelj (univerza), dajalec dotacije (Sklad za šolstvo) ali pa skupščina uporabnikov, ki naj potrdi ali pa zavrne stališča in delo njenih predstavnikov v samoupravnih organih zavoda.

Metod Cernetič

PRISPEVEK K RAZPRAVI

Nekateri pri nas odkrivajo kot nekaj kvalitetno novega, tisto kar je že odkrito in je delno že prevladano. Stihijska svoboda, »družba«, osvobodjena »vzgoje in svobode študija« kot gole možnosti, je v nekaterih najnaprednejših državah že v veliki meri premagana. Država intervenira na trgu delovne sile in v veliki meri že regulira študij. Študentje niso navezani več zgolj nase in na družinsko skupnost, ampak morajo računati na državno pomoč (npr. Švedska). S tem, ko država intervenira v vzgoji in izobraževanju, ko se vmešava v svobodno konkurenco, omogoči, da le to pride šele do svoje popolne veljave. Intervencija povzroči, da postanejo materialni pogoji za študij nevažni. Onemogoči torej vpliv teh pogojev. Uspe tisti, ki ima sposobnosti, ne pa samo tisti, ki ima sredstva za študij. Seveda so to šele težnje, ki se uveljavljajo ne pa pravilo.

Večina naprednih kapitalističnih držav pa celo posebej podpira tiste, ki izstopajo, ki so talentirani. Država se zaveda dosti bolj kot pri nas, da je talent kapital svoje vrste, ki prinaša koristi celotni družbi in ga ne kaže zametavati. Nadarjeni dijaki in študentje imajo posebne podpore, omogoči se jim hitrejši razvoj itd.

Ta sistem protežiranja sposobnejših ljudi je dosegel posebno visoko stopnjo v ZDA.

Pri nas daje »družba« za študij še velika sredstva, vendar je opazna tendenca, da se to breme kolikor mogoče prevali na vsakega posameznika (ukinjanje raznih subvencij, štipendij, »formiranje ekonomskih cen« itd.).

Domnevamo, da smo nekje na razpotju, če sodimo našo politiko izobraževanja po dejstvih, ki so nam splošno znana — in edino tako jo lahko presojamo — moramo ugotoviti, da morajo posamezniki, družinske skupnosti, dajati za izobraževanje sami vedno več sredstev.

Uvedeno je obvezno osem letno šolanje (Govori se celo, da bi bilo potrebno obveznost podaljšati vsaj še za dve leti). Trdimo, da je ta ukrep napreden. Vsi ljudje tako dobijo vsaj minimalno šolsko izobrazbo.

Posamezni družinski skupnosti pa se vstop v šolo ne kaže samo v tej svetli luči naprednosti, ampak veliko bolj kot prisila, ki je zvezana z velikimi materialnimi problemi.

Solanje se drugič pojavlja kot neogiben pogoj, toda kot pogoj, katerega rezultati so precej negotovi, posebno dandanes. Ta negotovost nastopi s spremembo formulacije: »Kruha je za vse« v »Kruha ni za vse«. Družinski skupnosti se problem zastavlja dvojno: od kod dobiti sredstva za šolo in kje dobiti zaposlitev.

»Družba« daje sicer neko podporo (otroški dodatek), ki pa je zgolj simbolična. Je tudi nepopolna — revnejši kmečki otroci je niso deležni.

Tisti, ki se šolamo, želimo, da bi bilo izobraževanje samo brezplačno. Pod brezplačnim šolanjem pa ne mislimo samo na to da ni potrebno plačati šolnine, ampak da družba pomaga tistim, ki se izobražujemo.

Zdi se pa da so intencije reforme v nasprotju s takimi željami oz. zahtevami. Kajti, ali tak sistem ne predpostavlja enako vrednotenje dela? Če bi družba v celoti financirala šolanje, bi tudi njej pripadali večji sadovi, ki jih ta prinaša. Reforma pa ravno želi uzakoniti vrednostne razlike med različnimi deli, ki so rezultat različnih kvalifikacijskih stopenj.

Ob tej priliki je potrebno spregovoriti še o stališču, ki danes pri nas prevladuje in ki je v bistvu na liniji reforme. Nasprotno bi ga predstavili takole: »Naša osnovna tendenca je, da bi bila sredstva namenjena izobraževanju, čim bolj racionalno uporabljena in izkoriščena. Daje jih naj tisti, ki ima za to interes. Jasno je, da bodo tako kar najbolj pametno (= ekonomsko = z največjim možnim dobičkom) razporejena. Vsakdo bo investiral toliko, kolikor potrebuje. Investitor bi imel škodo tako v prvem kot v drugem primeru — če finansira preveč ali premalo kadrov.« »Družba« bo finansirala edino tisto, za kar ni interesa, pa ona vendar smatra, da je potrebno. Po možnosti pa je še ta ostanek treba prenesti na interesente.

Gornje razmišljanje bazira na predpostavki da bodo kolektivi ravnali kot pametni privatniki.

Vprašamo se lahko, kaj, če to ni tako. Nekateri znaki nam pritrjujejo. Tako npr., da število štipendij upada, kar menda ni v skladu z našimi dolgoročnimi potrebami, da kolektivni štipendije padejo večkrat zaradi političnega pritiska, ne pa po svoji lastni želji in presoji.

V njihov zagovor lahko navedemo možnost, da je trg sedaj zasičen z delovno silo, da je ponudba prevelika in kolektivni niso primorani štipendirati. Drugič so delovni kolektivni sedaj v težkem ekonomskem položaju ob prehodu na nov sistem.

Vendar študentje ne moremo čakati tistega lepega dne, ko se bodo stvari uredile — če se bodo.

Zdi se, da taka in podobna stališča, ki se pojavljajo v našem tisku, bolehalo za znano boleznijo, ki je strnjena v frazi: »laissez faire, laissez passer«.

Vsekakor bi bilo potrebno opraviti temeljito analizo dolgoročnih potreb našega gospodarstva in celotne družbe. Prav tako bi morali razčistiti teoretično temelje naše politike. Če bi hoteli to uresničiti, pa bi morali dati veliko več sredstev za tako imenovane »humanistične vede in raziskave«.

Na tej osnovi bi bilo mogoče malo bolj resno govoriti o racionalizaciji sredstev, namenjenih za šolanje in neki uspešni štipendijski in kreditni politiki. Ni se pa mogoče prepuščati tržni stihiji.

Tone Pačnik

OBVESTILO BRALCEM

Prvo letošnja številka Tribune pošiljamo na ogled večjemu krogu kulturnih, znanstvenih in družbenih delavcev z željo, da bi postali naši stalni naročniki.

Kdor nam prvih 2 številke ne bo vrnil po običajni poti po pošti, ga bomo uvrstili med naše redne naročnike.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA